

Seija Laitinen

LASTEN JA NUORTEN
PIEKSÄMÄKI –
HYVINVOINTISUUNNITELMA 2009
- 2013
Miten sen teimme ?

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Huhtikuu 2010

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences	Opinnäytetyön päivämäärä 29.04.2010
Tekijä(t) Seija Laitinen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma
Nimeke LASTEN JA NUORTEN PIEKSÄMÄKI – HYVINVOINTISUUNNITELMA 2009 – 2013, Miten sen teimme?	
Tiivistelmä Lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelma vuosille 2009 – 2013 tehtiin moniammatillisessa ja poikkihallinnollisessa yhteistyössä. Tämä hyvinvointisuunnitelma on opinnäytetyöni tuotos. Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä pyrin kirjoittamaan auki sen, miten hyvinvointisuunnitelma tehtiin Pieksämäellä. Lasten ja nuorten Pieksämäki - hyvinvointisuunnitelma 2009 -2013 pitää sisällään Pieksämäen lapsi – ja nuorisopoliittisen kehittämissuunnitelman, lastensuojelulain 12§ vaatiman lastensuojelusuunnitelman sekä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman vaatiman suunnitelman. Lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelma 2009–2013 on tiivistetty kuvaus lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä sekä palveluista ja niiden kehittämistarpeista. Sen keskeinen tavoite on tuoda työvälaineitä ja tiivistää eri toimijoiden yhteistyötä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi paikkakunnalla.	
Asiasanat (avainsanat) hyvinvointi, hyvinvointipolitiikka, lapsi ja nuorisopolitiikka, lastensuojelu, kehittämissuunnitelma	
Sivumäärä 45 + 56	Kieli suomi
Huomautus (huomautukset liitteistä) Liitteenä Lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelma 2009 - 2013	
Ohjaavan opettajan nimi Katja Komonen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Pieksämäen kaupunki

DESCRIPTION

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences		Date of the bachelor's thesis 29.04.2010
Author(s) Seija Laitinen	Degree programme and option Youth Work and Civic Activities	
Name of the bachelor's thesis Pieksämäki – wellbeing program 2009 – 2013 for children and youth, how we did that?		
Abstract Children's and youngster's Pieksämäki -wellbeing program for the years 2009- 2013 was made with multiprofessional and trans-administrative co-operations. This program is the product of my thesis work and in that program my aim is to expound how it was put into practise in Pieksämäki. Pieksämäki -wellbeing program 2009 – 2013 for children and youth includes; a juvenile and child political development program, child welfare program demanded by child welfare law 12§ and a program demanded by children, youth and families policy program. Wellbeing program is a summary about the reasons and services which have an effect on the wellbeing of children and youth and it also sums up how those things could be developed. It aims to bring new working ways and to increase cooperation between different operators so that children's and youth's wellbeing could be improved in the locality.		
Subject headings, (keywords) wellbeing, wellbeing policy, child and youth policy, child welfare, development program		
Pages 45 + 56	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices Attachment: Children's and youngster's Pieksämäki – wellbeing program 2009 – 2013		
Tutor Katja Komonen	Bachelor's thesis assigned by Pieksämäki town	

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	1
2. LAPSI JA NUORISOPOLITIIKASTA.....	4
2.1 Valtioneuvoston lapsi ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma.....	8
2.2 Lainsäädäntöä.....	10
2.2.1 Nuorisolaki 72/2006	11
2.2.2 Lastensuojelulaki 417/2007.....	12
2.3 Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma.....	13
2.4 Kansainvälistä ohjeistusta.....	14
3. PROSESSIKUVAUS	16
3.1 Taustaa.....	16
3.2 Työryhmän nimeäminen	18
3.3 Pohjamateriaali	18
3.3.1 Kouluterveyskysely.....	19
3.3.2 Hyvinvointityöryhmän materiaali.....	20
3.3.3 Verkostoarviointi.....	21
3.4 Huomioitavat suunnitelmat	23
3.5 Työryhmätyöskentely.....	23
3.5.1 Alatyöryhmät.....	24
3.5.2 Kolmas sektori ja muut keskeiset toimijatahot.....	25
3.5.3 Minun roolini.....	26
3.6 Seminaarit.....	28
3.7 Viimeistely.....	29
3.8 Seuranta	29
3.9 Prosessikaavio	30
4. PÄÄTÖKSENTEKOPROSESSI.....	30
5. ARVIOINTI.....	32
5.1 Työryhmän jäsenten arviointi	35
6. POHDINTA.....	37
7. LÄHTEET	42

1. JOHDANTO

Ihmisen hyvinvointia ei voida tiivistää yhteen määritelmään tai indikaattoriin. Hyvinvointi koostuu monista tekijöistä, kuten terveydestä, toimeentulosta, asumisesta, puhtaasta ympäristöstä, turvallisuudesta, itsensä toteuttamisesta ja läheisistä ihmissuhteista. Eri ihmisille ja eri elämänkaaren vaiheissa hyvinvointi merkitsee yleensä eri asioita. Lapsuudessa hyvinvointi on ennen kaikkea vanhempien antamaa huolenpitoa ja turvallisuutta, leikkiä ja turvallisia ihmissuhteita. Nuorena aikuisena itsensä toteuttaminen, uudet kokemukset ja kaverisuhteet nousevat usein tärkeämmiksi kuin turvallisuus ja huolenpito. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2007, Hyvinvointi 2015 – ohjelma, 11.)

Valtio vaikuttaa perheiden hyvinvointiin lakien ja palvelujen avulla. Näitä julkisen vallan keinoja edistää väestön hyvinvointia kutsutaan hyvinvointipolitiikaksi. Hyvinvointi on laaja-alainen käsite ja sen vuoksi hyvinvointipolitiikka on vaikea erottaa muusta politiikasta. Useimmiten se rajataan kuvaamaan vain sosiaali- ja terveystieteiden politiikkaa, vaikka väestön hyvinvointia pyritään kohentamaan muillakin politiikan aloilla. (Moision P., Karvonen S., Simpura J. & Heikkilä M. 2008. Suomalaisten hyvinvointi 2008, 14.)

Hyvinvointipalvelut ovat osa laajempaa kokonaisuutta. Hyvinvoinnin näkökulman huomioimista tarvitaan sosiaali- ja terveystieteiden ohella myös muilla toiminnan aloilla kuten opetuksessa, kulttuurissa, asuntopolitiikassa, työelämässä, joukkoliikenteen järjestelyissä ja yhdyskuntarakentamisessa. On kyettävä sosiaalisen, taloudellisen ja kulttuurin tasapainoiseen kehitykseen. Politiikassa tarvitaan sosiaalisten vaikutusten arviointia kaikessa päätöksenteossa. (Kinnunen E., Lähteinen S., Kurkinen J., 2004., 220.)

Pääministeri Vanhasen II hallituksella on kolme poikkihallinnollista politiikkaohjelmaa: työn, yrittämisen ja työelämän politiikkaohjelma, terveyden edistämisen politiikkaohjelma sekä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma. Politiikkaohjelmat kokoavat eri hallinnonalojen ja eri toimijoiden toimenpiteitä hallituksen priorisoimien tavoitteiden saavuttamiseksi. (STM, Kansallinen terveyserojen kaventamisen toimintaohjelma 2008–2011, 19.)

Nuorisolaissa määritellään mm. nuorisopolitiikan kehittämisohjelmasta, joka laaditaan neljän vuoden välein. (Nuorisolaki 2006/72, 4§) Lasten suojelulaki taas velvoittaa, että

kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma. (Lastensuojelulaki 417/2007, 12 §.)

Teimme nuorisolain, lastensuojelulain ja lasten, nuorten perheiden politiikka ohjelman ohjeistamana ja velvoittamana moniammatillisessa sekä poikkihallinnollisessa yhteistyössä lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelman vuosille 2009 - 2013.

Suunnitelman laadinnasta vastaava työryhmä asetti hyvinvointisuunnitelman tavoitteeksi lasten ja nuorten kasvu- ja elinolojen nykytilan kirjaamisen sekä palvelujen ja moniammatillisen yhteistyön kehittämisen Pieksämäellä. Tavoitteena oli myös löytää moniammatillinen yli hallinonrajat ylittävä yhteinen tahtotila lasten ja nuorten palveluiden kehittämisessä Pieksämäellä. Yhtenä keskeisenä tavoitteena oli vastata lastensuojelulain 12§ vaatimuksiin.

Lastensuojelulain 12§ mukaan, laadittavan suunnitelman tulee pitää sisällään tiedot lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta, hyvinvointia edistävästä ja ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluita sekä lastensuojelun tarpeesta kunnassa. Suunnitelmassa on oltava tiedot lastensuojelun palvelujärjestelmästä, yhteistyön järjestämisestä viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen välillä. Suunnitelman tulee sisältää myös tiedot lastensuojeluun varattavista voimavaroista sekä suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta. (Lastensuojelulaki 417/2007, 12§)

Suunnitelmalla työryhmä halusi lisätä myös päättäjien ymmärrystä ehkäisevän työn merkityksestä kuin sen resurssoinnin tärkeydestäkin. Niin suunnittelun kuin suunnitelman tavoitteena oli laatia työkalu, jonka avulla kehitetään ja uudistetaan organisaatioita, johtamisrakennetta, moniammatillista yhteistyötä sekä palveluprosesseja Pieksämäellä.

Lasten ja nuorten Pieksämäki – Hyvinvointisuunnitelma 2009 -2013 on opinnäytetyöni tuotos. Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä pyrin kirjoittamaan auki sen, miten hyvinvointisuunnitelma tehtiin Pieksämäellä. Lasten ja nuorten Pieksämäki - hyvinvointisuunnitelma 2009 -2013 pitää sisällään Pieksämäen lapsi – ja nuorisopoliittisen kehittä-

tämissuunnitelman, lastensuojelulain 12 § vaatiman lastensuojelusuunnitelman sekä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman ohjeistaman suunnitelman.

Suunnitelmassa on kartoitettu lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä palveluiden nykytilaa ja kehittämistarpeita Pieksämäellä. Lisäksi suunnitelmassa on määritelty lasten ja nuorten hyvinvoinnin keskeiset painopistealueet sekä strategiset linjat, kehittämis ehdotukset, konkreettiset toimet sekä päätöksentekotapa ja toteutus. Suunnitelman tarkoituksena on myös tuoda lasten ja nuorten ääni mukaan kunnalliseen päätöksentekoon entistä vankemmin. Suunnitelman mukaisesti Pieksämäellä koko kaupunki edistää aktiivisesti toiminnoissaan ja päätöksenteossaan lasten ja nuorten hyvinvointia sekä turvallista kasvua, kehitystä ja oppimista. Peruspalveluihin ja erityispalveluihin varataan riittävät resurssit. Samalla erityispalveluilla tuetaan peruspalveluiden ennaltaehkäisevää työtä. Pieksämäellä myös kannustetaan lasten ja nuorten luovuutta, osallisuutta ja osallistumista sekä tuetaan lasta, nuorta ja perhettä elämänhallinnassa. Lasten ja nuorten hyvinvointi kytkeytyy suoraan perheiden hyvinvointiin, joten yhteiskunnan eri toimijoiden saumaton yhteistyö on tärkeää etenkin ennaltaehkäistäessä ongelmien syntymistä sekä edistettäessä hyvinvointia.

2. LAPSI JA NUORISOPOLITIIKASTA

Suomessa valtio ja sen lakeja säättävä elin, kansanedustuslaitos on yhteiskunnallisen kehityksen tärkein ohjauskeskus. Valtiovallalla on oikeus määritellä, mistä asioista lakeja säädetään ja mihin yhteiskunnan voimavaroja ja resursseja suunnataan. Kunnat ovat taas paikallishallinnon keskuksia ja ne toteuttavat eduskunnan ja keskushallinnon päätöksiä. Kunnilla on myös paljon päätäntävaltaa sen suhteen miten asioita lähiyhteisöissä kuntatasolla hoidetaan. (Gretschel A. toim., 2002 lapset ja nuoret, 12.)

Suomessa lainsäädäntö ja eri sopimukset luovat reunaehdot lasten ja nuorten hyvinvoinnille. Julkisen vallan tehtävänä on turvata riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut, mutta myös edistää ja tukea perheen ja muiden lasten huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lasten ja nuorten hyvinvointi ja kasvu. (Teppola E. 2007, Lasten ja nuorten hyvinvointistrategian toimeenpano, 2)

Valtio on ollut pohjoismaisessa ja myös suomalaisessa mallissa keskeinen hyvinvointivaltion ylläpitäjä ja toimija. Suomalaiseen hyvinvointimalliin on kuulunut pitkälti julkisesti rahoitetut palvelut. Julkinen valta ryhtyi hoitamaan jo 1960-luvulla monia tehtäviä, jotka olivat aikaisemmin ihmisten yksityisen vastuun varassa. Julkisen palveluiden tarjoamisen taustalla on ollut ajatus palvelujen universaaliudesta eli palveluja on tarjottu kaikille kansalaisille kohtuullista korvausta vastaan. 1990 -luvun lamavuosien aikana tapahtui muutos, jolloin valtio siirsi rahoitusvastuuta itseltään kunnille. Vuonna 1993 toteutettiin valtionapu uudistus, jossa lisättiin kuntien valtaa hyvinvointipalveluiden tuottajana valtion kustannuksella. Uudistuksen seurauksena kunnille tuleva valtionapu kutistui. Tästä johtuu mm. se, että hyvinvointipalveluiden alueelliset erot kunnissa ovat suuria ja kyky huolehtia peruspalveluista on vaarantunut useissa kunnissa. Tästä seurasi pitkälle vietyjen julkisten palvelujen järjestämisen hajauttaminen, joka loi mm. julkisten hyvinvointipalvelujen epätasaisuutta Suomessa. Kuntien erilaisuus asettaa kansalaiset eriarvoiseen asemaan ja se uhkaa jo hyvinvointivaltioon kuuluvaa ajattelua kansalaisten tasavertaisuudesta. (Kantola A., Kautto M., Hyvinvoinnin valinnat, Suomen malli 2000 – luvulla, 112 -124)

Kuitenkin pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa pidetään pääosin verovaroin yllä kattavia palveluja ja sosiaaliturvaa. Viimeisen kymmenen vuoden aikana hyvinvointivaltion

muutos on näkynyt kansalaisille pitkälti vain tulojen ja menojen yhteensovittamisena. Poliitiikan tekoa on pitkälti ohjannut tulopuolen näkökulma: rahaa ei ole. (Kantola A., yms., 5, 157.)

Kuntien toimintaympäristön muutos onkin pakottanut kunnat pohtimaan selviytymisen keinoja. Valtion informaatio-ohjaus on edellyttänyt, että sosiaali- ja terveystaloutta linjataan paikallisesti itsenäisesti, eikä enää ylhäältä annettujen normien mukaan. (Kinnunen E., yms. 2004, 17.)

Hyvinvointipalveluiden toiminta-ajatus on määritelty kuntalaissa. Kunnan tehtävänä on edistää asukkaidensa hyvinvointia sekä hoitaa sille itsehallinnon nojalla annetut ja laissa määrätyt tehtävät. Kuntalain mukaan kunta on paikallinen hyvinvoinnin turvaaja. (Kuntalaki 365/95).

Lasten ja nuorten hyvinvointi on moniulotteinen käsite, eikä siitä ole olemassa yhtä yhtenäistä määrittelyä. Lasten ja nuorten hyvinvoinnista puhutaan ainakin sosiaalipolitiikassa, yhteiskuntapolitiikassa sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Hyvinvoinnin keskeisiä näkökulmia on hyvinvoinnin subjektiivinen, objektiivinen ja normatiivinen arvio sekä se lähestytäänkö hyvinvointia positiivisesta vai negatiivisesta näkökulmasta. Merkittävää on myös se tarkastellaanko hyvinvointia tarve tai resurssipohjaiselta lähtökohdalta. Hyvinvoinnin käsite voidaan jakaa eri osa-alueisiin. Voidaan puhua fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista tai elinoloista ja elämänlaadusta. (Teppola E. 2007, Lasten ja nuorten hyvinvointistrategian toimeenpano, 3, 36)

Nuorisotyö ja nuorisopolitiikka on osa suomalaista hyvinvointipolitiikkaa. Nuorisotyön yhteiskunnallinen perustelu löytyy toiminnan terveydellisistä, sosiaalisista, taloudellisista ja kasvatuksellisista tekijöistä. Nuorten elinolot ovat fyysisten, psyykkisten, sosiaalisten ja yhteiskunnallisten tekijöiden summa sekä ihmisen elämäntilanteen ja mahdollisuuksien perusta. Nuorten elinoloista huolehtiminen on perusteltua, koska ne eivät ole samanarvoisessa asemassa muuhun väestöön nähden. Huono-osaisuuden, moniongelmaisuuksien ja syrjäytymisen riskit ovat nuoren väestön keskuudessa suurempia kuin muilla yhteiskunnan jäsenillä. (Cederlöf P. 1998, Nuorisotyön yhteiskunnallinen merkitys 9,37)

Nuorten elinolojen parantaminen ja nuorisopolitiikka ovatkin lähes synonyymejä, sillä nuorisopolitiikkaa on ne yhteiskunnan koordinoimat toimet joita tarkastellaan kasvuolojen näkökulmasta. Nuorisopolitiikan laaja-alaisuus onkin vaihdellut nuoria koskevista näkökulmista laaja-alaiseen lapsi – ja nuorisopolitiikkaan.(Hoikkala T., Sell A., toim.2007, nuorisotyötä on tehtävä Paju, 329,334)

Nuorisopolitiikalla tarkoitetaan nimenomaan nuorten aseman, etujen ja tarpeiden painotusta yhteiskuntapolitiikassa, Nuorten elinolojen painotus nuorisolaissa velvoittaa julkisen hallinnon poikkihallinnolliseen yhteistyöhön, elinopolitiikkaan.(Cederlöf P., 1998 Nuorisotyön yhteiskunnallinen merkitys, 61)

Tapio Kuuren mukaan nuorten elinolot on ollut tapana jakaa materialistisiin elinoloihin sekä nuorten hyvin - ja pahoinvointia kuvaaviin elinoloihin. Materialistiset elinolot sisältävät nuorten koulutuksen, työmarkkinat, perheellistymisen, asumisen, muuttoliikkeen sekä varat ja velat. Terveiden, kuolemansyiden, rikollisuuden, onnettomuuksien ja syrjäytymisen katsotaan kuuluvan hyvin - ja pahoinvointia kuvaaviin elinoloihin.(Kuurre T., toim. Nuorten elinolot 2001,6)

Lastensuojelulaissa lasten ja nuorten hyvinvointia kuvataan käsitteeksi, joka vaatii monialaista, hallintokuntien rajat ylittävää yhteistyötä.(Lsl 417/2007)

Hyvinvointia painottava lastensuojelu tähtää paitsi lastensuojeluun, myös laajempaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen. Se linkittyy nuorisopolitiikkaan ja nuorten osallisuuden edistämiseen ja siten sillä on samoja tavoitteita kuin nuorisokasvatuksella.(Minna Autio & Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.)Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja 2008, 166)

Nuorisopolitiikan tavoitteena on nuorten kasvu ja elinolojen parantaminen sekä sosiaalinen vahvistaminen. Lastensuojelussa taas puhutaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisestä sekä kasvuolojen epäkohtien poistamisesta ja ehkäisystä. Toimintakentällä yhteistä on lasten ja nuorten kasvun, kehityksen ja itsenäistymisen tukeminen sekä sosiaalinen vahvistaminen. Lisäksi molemmat säädöspäerusteet edellyttävät niin nuorisopolitiikassa kuin lastensuojelussakin ohjelmallista suunnittelua. Nuoriso - ja sosiaalityö

voidaankin paikantaa yhteiselle nuorten sosialisointin, elinolojen ja hyvinvoinnin tukemisen kentälle.(Raitakari S., Virokangas E., toim.2009, Pohjola 31,33)

Nuorisolain uudistuksen ja nuorisopoliittisen kehittämissuunnitelmien myötä nuorisopoliittisen otteen voidaankin arvioida vahvistuneen Suomessa - kuitenkin niin, että nuorisopoliittikkaa on avattu lapsi – ja lastensuojelupoliittikan suuntaan. Lasten ja nuorten asioiden käsittely yhdessä eli elämänkaariajattelu on yleistynyt eurooppalaisissa nuorisopoliittisissa linjauksissa. Kansallisissa ohjelmissa keskeinen peruste sekä kunnan että lastensuojelun suunnitelmalle sekä hallituksen nuorisopoliittiselle ohjelmalle on lasten ja nuorten elinolojen parantamisen tarve. Muita perusteita ovat poikkihallinnollisen yhteistyön kehittäminen, hyvinvointityön ohjauksen vahvistaminen sekä riittävien resurssien takaaminen.(Raitakari S., & Virokannas E., 2009 toim., Määttä yms. 70 – 71)

Paikallinen lasten ja nuorten hyvinvoinnin toteuttaminen ohjaa kunnan eri hallintokuntia yhteistyöhön edellyttäen työnjakojen ja toimintakäytäntöjen tarkistamista, jotta kokonaisnäkemys voi rakentua. Lasten ja nuorten elinolojen ja hyvinvoinnin varmistamiseksi tarvitaan nuorisotyön ja sosiaalityön yhteistä työtä kaikkien paikallisten toimijoiden kanssa. Tärkeää on etenkin yhteisöllisen ja toimintaympäristöjen ekososiaalisen työskentelytavan sekä rakenteellisen politiikkatyön vahvistaminen. Tämä tarkoittaa, että kaikessa toiminnassa edellytetään ennakoivaa ja suunnitelmallista näkökulmaa. Nuoriso- ja sosiaalityön yhteiseen kenttään kuuluu hyvinvoinnin kehittäminen nuorten elämisen tukemiseksi.(Raitakari S., & Virokannas E., 2009 toim., Pohjola, 38)

Nuorisotyön sisältöjen ja muotojen väljä määrittely jättää kunnille runsaasti tulkintamahdollisuuksia toteuttaa omanlaistaan nuorisopoliittikkaa. Paikalliset tarpeet on mahdollista ottaa huomioon, jos vain poliittista tahtoa riittää.(Silvennoinen H., Kohti kunnallista nuorisopoliittikkaa, kunnallisen työn maakuntaseminaarit 2001, 25.)

Valtio, kunnat ja nuorisojärjestöt ovat kuitenkin yhdessä vastuussa nuorisotyön toteuttamisesta. Kehittämis- ja koordinoituvastuun kantaa opetusministeriö, valtioneuvoston kanslia ja ministeriöt laativat nuorten elinolojen parantamiseksi kehittämistoimenpiteitä, jotka sisältyvät valtakunnallisiin tavoiteohjelmiin. Kunnat vastaavat paikallisesti toimenpiteiden yhteensovittamisesta.(Silvennoinen H, 2001, Kunnallisen nuorisotyön arviointi, 9.)

Käsitys nuorisotyöstä kunnallisena toimialana onkin muuttunut olennaisesti kymmenen viimevuoden aikana. Vähitellen on siirrytty vapaa-aikapainotteisesta nuorisotyöstä nuorten elinolojen kehittämiseen. Kunnat ovat alkaneet laatia nuorisopoliittisia strategioita, joissa korostetaan poikkihallinnollista työtä nuorten elinoloihin vaikuttamiseksi paikallisissa oloissa. (Silvennoinen H. 2001, kohti kunnallista nuorisotyöpolitiikkaa, 24.)

2.1 Valtioneuvoston lapsi ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma

Valtioneuvosto hyväksyy nuorisolain (72/2006) mukaisesti joka neljäs vuosi nuorisopolitiikan kehittämisohjelman, joka sisältää valtakunnalliset nuorisopolitiikan tavoitteet ja suuntaviivat alle 29-vuotiaiden kasvu- ja elinolojen parantamiselle. Perustana lapsi- ja nuorisopolitiikalle ovat YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus sekä Suomen perustuslain mukaiset oikeudet lapsille ja nuorille.

(Itä-Suomen lääninhallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan toimenpideohjelma 2009 – 2011.)

Kehittämisohjelmassa asetetaan hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan tavoitteet vuosille 2007–2011. Edellisen kerran näin laajaa poikkihallinnollista lapsi- ja nuorisopolitiikan kansallista linjausta on tehty kansainvälisen lapsen vuoden 1979 yhteydessä.

(Valtioneuvosto, lapsi ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma, 7.)

Nuorisolain (72/2006) 4 §:ssä tarkoitettu nuorisopolitiikan kehittämisohjelma valmistellaan opetusministeriössä yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, työministeriön, ympäristöministeriön sekä tarvittaessa myös muiden nuorten kannalta keskeisten ministeriöiden kanssa. Kehittämisohjelma sisältää valtakunnalliset nuorisopoliittiset tavoitteet sekä läänien ja kuntien nuorisopoliittisen ohjelmatyön suuntaviivat, jotka liittyvät nuorten koulutukseen, työllisyyteen, toimeentuloon, terveyteen, aktiiviseen kansalaisuuteen ja sosiaaliseen vahvistamiseen, asumiseen, yrittäjyyteen, asevelvollisuuteen ja siviilipalveluun sekä muihin lapsia ja nuoria koskeviin ajankohtaisiin asioihin. Ohjelmassa lapsiin liittyvät näkökohdat otetaan huomioon erityisesti lasten kasvun kannalta. (Valtioneuvoston asetus nuorisotyöstä ja politiikasta 103/2006, 1 §.)

Myös osallisuuden ja varhaisen puuttumisen teemat nostetaan ohjelmassa selkeästi esille. (Suomen Kuntaliitto ja Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry. Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuuden odotukset 2009. Helsinki 2009, 35.)

Ensimmäinen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007 - 2011 hyväksyttiin vuoden 2007 joulukuussa. Hallitusohjelman mukaisesti kehittämisohjelma muodostaa perustan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmalle, joka tähtää pahoinvoinnin ja syrjäytymisen ehkäisemiseen kehittämällä lapsiperheiden hyvinvointia ja varhaista puuttumista sekä ennaltaehkäisevää moniammatillista työtä. Toimeenpanon vaikuttavuusmittareina käytetään lapsilähtöiseen yhteiskuntaan, lapsiperheiden hyvinvointiin ja syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn liittyviä indikaattoreita. Kehittämisohjelman sisällöt liittyvät myös terveyden edistämisen sekä työn, yrittämisen ja työelämän politiikkaohjelmiin.

Kehittämisohjelman strategiset painopisteet korostavat ennaltaehkäisevän työn merkitystä korjaaviin toimenpiteisiin nähden, palvelujärjestelmän toimivuutta elämän siirtymä-, muutos- ja kriisivaiheissa, varhaista puuttumista ja tukea orastaviin ongelmiin, poikkihallinnollista monitoimijuutta ja osaamisen turvaamista. Tärkeällä sijalla on myös päätöksenteon lapsi- ja perhevaikutusten ennakointi, arviointi ja seuranta. (Itä-Suomen lääninhallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan toimenpideohjelma 2009 - 2011, Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisu 164.)

Kehittämisohjelman valmistelee opetusministeriö yhteistyössä asianomaisten muiden ministeriöiden kanssa. Valmistelussa tulee kuulla nuorisotyön ja – politiikan keskeisiä tahoja. (Nuorisolaki 2006/72.)

Nuorisopoliittisen kehittämisohjelman tarkoitus on hallituksen, maan korkeimman poliittisen ohjauksen, sitouttaminen sukupolvipolitiikkaan. Samalla se sitouttaa hallinnon siihen. Tämä merkitsee myös keskushallinnon ohjauksen vahvistamista lääni- ja kuntatasolla. Nykyinen hajautettu malli tarvitsee tuekseen vahvempaa poliittista ohjausta, ja juuri sitä ohjelma merkitsee. (Aaltonen K., Nuorisolakiopas, 13.)

Kunnat tuottavat yleisiä niin seudullisia kuin kuntakohtaisia hyvinvointiohjelmiä eri väestöryhmiin ja erilaisiin poikkihallinnollisiin teemoihin. Paikallinen ohjelmatyö on lisääntynyt 2000 - luvulla ja se on kytketty entistä vahvemmin poliittiseen päätöksente-

koon, resursointiin sekä toteutukseen ja seurantaan. Näin on tehty myös valtioneuvostossa ohjelmajohtamisen muodossa. (Politiikkaohjelmat hallitustyössä 2006.)

”Keskeinen peruste sekä kunnan lastensuojelun suunnitelmalle että hallituksen nuorisopoliittiselle ohjelmalle on lasten ja nuorten kasvu- ja elinolojen parantamisen tarve. Muita perusteita ovat poikkihallinnollisen yhteistyön kehittäminen, hyvinvointityön ohjauksen vahvistaminen sekä riittävien resurssien takaaminen, viimeksi mainittu erityisesti lastensuojelun kohdalla.” (Raitakari S., & Virokangas E., Määttä yms. 2009, 70)

2.2 Lainsäädäntöä

Kunnallisen nuorisotyön perusta ei nojaa pelkästään nuorisolakiin, vaan se voidaan johtaa niin Suomen perustuslakiin kuin kuntalakiin. Sivistyksellisistä oikeuksista säädetään perustuslain 16 §:ssä, joihin katsotaan kuuluvan myös nuorisotyön edellytykset. Pykälän velvoitteet kohdistuvat myös kuntiin. Kuntalain ensimmäisen pykälän mukaan kunta pyrkii edistämään asukkaidensa hyvinvointia. Nuorisotyö on yksi keino kunnan nuorten asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseen. (Aaltonen K., 2009, 66–67.)

Lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelman lainsäädännöllinen ohjeistus tulee nuorisolaista (72/2006) ja velvoite lastensuojelulaista (417/2007), jotka kytkeytyvät vahvasti Valtioneuvoston lapsi ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaan. Perustana valtioneuvosto on käyttänyt Suomen perustuslakia ja YK:n lasten oikeuksien sopimusta. Lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelma pitää sisällään myös lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman ohjeistaman lasten ja nuorten hyvinvointikertomuksen.

Hyvinvointipoliittinen ohjelmatyö vaatii vahvaa koordinaatiota. Lakeihin kirjattu normiohjaus antaa kuntien suunnittelulle raamit, mutta hyvinvointipoliittiset painotukset päätetään kunnissa. Nuorisolaki sekä lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma eivät suoranaisesti velvoita kuntia lapsi- ja nuorisopoliittisten ohjelmien tekoon, mutta lainsäädännössä todetaan, että kehittämisohjelma antaa suuntaviivat kuntien ohjelmatyölle. (Raitakari S., & Virokangas E., Määttä yms. 2009, 71, 76, 77.)

2.2.1 Nuorisolaki 72/2006

Suomessa on ollut nuorisotyötä koskevaa lainsäädäntöä vuodesta 1972. Nuorisotyölainsäädäntöä on uudistettu kymmenen vuoden välein (1986, 1995 ja 2006). Uusin nuorisolaki tuli voimaan 1.3.2006. Uudessa nuorisolaissa täsmennettiin nuorisotyön ja -politiikan tavoitteita ja arvoja. Lain tarkoituksena on nuorten kasvun ja itsenäistymisen tukeminen, aktiivisen kansalaisuuden edistäminen, nuorten sosiaalinen vahvistaminen sekä nuorten kasvu- ja elinolojen parantaminen.

Opetusministeriölle on säädetty vastuu nuorisotyön ja -politiikan yleisestä kehittämisestä. Läänihallitukset ovat aluehallintoviranomaisia nuorisotyön- ja politiikan kysymyksissä, paikallistasolla nuorisotyöstä ja – politiikasta vastaavat kunnat. Uutena nuorisopoliittisena elementtinä nuorisolaissa säädetään valtakunnallisesta nuorisopolitiikan kehittämisohjelmasta, jonka valtioneuvosto antaa kerran neljässä vuodessa. Ohjelma sisältää valtakunnalliset nuorisopoliittiset tavoitteet sekä suuntaviivat läänien ja kuntien nuorisopoliittiselle ohjelmatyölle. (Opetusministeriö 2007. Nuorisotyö ja politiikka, 5)

” Kari Rantalaiho (1969,16) mukaan nuorisopolitiikka tarkoittaa niitä yhteiskunnan toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on edistää nuoren kehittymistä itseään toteuttaviksi ja yhteiskuntaa hyödyntäviksi ihmisiksi.”(Hoikkala T., Sell A., toim.2007, nuorisotyötä on tehtävä. Paju, 329)

1980-luvulla nuorisopolitiikka määriteltiin yhteiskuntapolitiikan suuntaamiseksi ja toteuttamiseksi nuorten kasvu-, kehitys- ja toimeentuloedellytysten sekä vaikuttamismahdollisuuksien näkökulmasta. Vuoden 1995 nuorisotyölain mukaan nuorten elinolojen parantaminen on nuorten asumiseen, toimeentuloon, terveyteen, koulutukseen, työhön, kansainvälistymiseen ja vapaa-aikapalveluihin liittyviä asioita. Nuorisolaki (72/2006) määrittelee nuorisopolitiikan nuorten kasvu- ja elinolojen parantamiseksi. Asetus nuorisotyöstä ja -politiikasta(103/2006) määrittelee nuorisopolitiikan kehittämisohjelman sisältöalueeksi koulutuksen, työllisyyden, toimeentulon, terveyden, aktiivisen kansalaisuuden, sosiaalisen vahvistamisen, asumisen, yrittäjyyden, asevelvollisuuden, siviilipalveluksen sekä muut lapsia sekä nuoria koskevat ajankohtaiset asiat. (Hoikkala T., Sell A., toim.2007, nuorisotyötä on tehtävä Paju. 329,335)

Nuorisolain (7 §) mukaan nuorisotyö ja -politiikka ovat kunnan tehtäviä. Lain mukaan kunnan nuorisotyöhön ja -politiikkaan kuuluvat; nuorten kasvatuksellinen ohjaus, toimintatilat ja harrastusmahdollisuudet, tieto- ja neuvontapalvelut, nuorisoyhdistysten ja -ryhmien tuki, liikunnallinen, kulttuurinen, kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta, nuorten ympäristökasvatus, tarvittaessa nuorten työpajapalvelut ja muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot. Nuorisopolitiikka on nuorten kasvu- ja elinolojen parantamista. (Nuorisolaki 2006/72.)

Yksi nuorisolain keskeinen uudistus on lain 4 §:n nuorisopolitiikan kehittämisohjelma. Nuorten kasvu- ja elinolojen parantaminen on ollut nuorisotyölain (635/1995) olennainen pääpilari. Horisontaalinen työ hallinnossa on vahvistunut, ja erityisesti hallituksen politiikkaohjelmien myötä sen merkitys kasvaa. Sosiaali – ja terveysministeriön vastuulla on lapsi- ja perhepolitiikan ohjaus Suomessa. Ministeriön yhteydessä toimii lapsiasiavaltuutettu ja lapsiasianeuvottelukunta jonka tehtävänä on mm. lapsipoliittisen yhteistyön vahvistaminen sekä lapsiasiavaltuutetun työn tukeminen. Neuvottelukunnassa ovat edustettuina keskeiset ministeriöt, alan järjestöt sekä lapsitutkimus. Lapsiasiavaltuutettu ja lapsiasianeuvottelukunta toimivat tiiviissä yhteistyössä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman kanssa. Myös nuorisolain 7 § on tärkeä. Edellistä lakia arvosteltiin siitä, että se ei veloittanut kuntia riittävästi. Uusi nuorisolain 7 § ei anna subjektiivista oikeutta nuorille, mutta se kuvaa, miten nuorisotyö ja – politiikka tulisi järjestää hyvin toimivassa kunnassa. (Aaltonen K.2009, Nuorisolakioapas, 13,151.)

2.2.2 Lastensuojelulaki 417/2007

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmalla on selkeät yhtymäkohdat myös vuoden 2008 alussa voimaan tulleeseen lastensuojelulakiin (417/2007). Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Uuden lain keskeisimpiä tavoitteita on ennaltaehkäisevä lastensuojelu ja hallinnolliset rajat ylittävä moniammatillinen yhteistyö sen saavuttamiseksi jo peruspalvelutasolla. Ennaltaehkäisevä lastensuojelu sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin ylläpitäminen ja turvaaminen ulottuu kaikille toimialoille ja koskettaa kaikkia viranomaisia. (Itä-Suomen lääninhallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan toimenpideohjelma 2009 – 2011.)

“Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelma on otettava huomioon kuntalain (365/1995) 65 §:n mukaista talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa.”

(Lastensuojelulaki 417/2007, § 12.)

Uusi lastensuojelulaki määrittelee lastensuojelun laajasti koskemaan kaikkien viranomaisten ja kansalaisten toimintaa. Laissa korostetaan kaikkien lasten ja perheiden kanssa työskentelevien vastuuta lasten hyvinvoinnista. Lasten suojelun tavoitteena on turvata jokaisen lapsen oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön ja tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Tämä tapahtuu edistämällä lasten hyvinvointia, kehittämällä palveluja kasvatuksen tukemiseksi sekä toteuttamalla lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lasten suojelu edellyttää perus- ja erityispalvelujen sektorirajat ylittävää, asiakaslähtöistä palvelujärjestelmää. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

2.3 Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma

”Hallituksen tavoitteena on lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen ja eriarvoistumisen estäminen. Tavoitteena on vähentää korjaavien erityispalveluiden tarvetta luomalla lapsuus- ja nuoruusiässä perusta hyvälle terveydelle ja turvallisuudelle, sosiaaliselle hyvinvoinnille ja kasvamiselle tasapainoiseksi itseään toteuttavaksi yhteisön jäseneksi.” (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma, 12.)

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman painopisteenä on ehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen. Ohjelman tavoitteena on vahvistaa lapsiystävällistä Suomea, jossa tuetaan lasten, nuorten ja perheiden arjen hyvinvointia, vähennetään syrjäytymistä, lisätään lasten ja nuorten osallistumista ja kuulemista sekä lasten oikeuksista tiedottamista. Politiikkaohjelman tavoitteena on myös kehittää lasten ja nuorten hyvinvoinnin seurannan tietopohjaa sekä edistää päätösten lapsivaikutusten arviointia YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen edellyttämällä tavalla. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi tarvitaan useita samansuuntaisia toimia eri hallinnonaloilla. Politiikkaohjelman tavoitteena on parantaa hallinnonalojen välistä yhteistyötä ja koordinaatiota lasten, nuorten ja perheiden asioissa.

Politiikkaohjelma jakautuu kolmeen osa-alueeseen: lapsilähtöinen yhteiskunta, hyvinvoiva lapsiperhe sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. Läpileikkaavina teemoina nostetaan jokaisessa osa-alueessa esiin sukupuolten tasa-arvo ja monikulttuurisuus. Poliittikaohjelman eri hallinnonalat ylittävän perustan luo valtioneuvostossa nuorisolain mukaisesti vuoden 2007 loppuun mennessä hyväksyttävä lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma. Poliittikaohjelma seuraa ja tukee tämän ensimmäisen valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman toteutumista vaalikauden aikana. (Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma, 1-2.)

2.4 Kansainvälistä ohjeistusta

Suomi on sitoutunut sekä kansallisessa lainsäädännössään että kansainvälisissä sopimuksissa ryhtyvänsä kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin lasten hyvinvoinnin takaamiseksi. Suomen perustuslaissa on kiinnitetty erityistä huomiota lasten perusoikeuksiin ja heidän hyvinvointinsa edistämiseen. (Suomen perustuslaki 6 §, 16 § ja 19 §.)

”YK:n Lapsen oikeuksien sopimus (LOS) on monessa suhteessa merkittävä asiakirja. Sen hyväksyminen YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989 oli huomattava merkki paalu, sillä se toi mukanaan vahvan kansainvälisen hyväksynnän sille, että lapsuus on itsessään tärkeä, eikä vain kulkua aikuisuuteen. Sopimuksen painoarvosta kertoo myös se, että se on Geneven sopimusten ohella maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeusasiakirja. Mikään muu ihmisoikeussopimus ei ole astunut yhtä nopeasti voimaan. Sopimus on myös erittäin laaja ja sisältää paitsi taloudelliset ja sosiaaliset oikeudet, myös kansalaispoliittiset oikeudet. Suomessa sopimus astui voimaan 1991. Suomi, ratifioidessaan kansainvälisen sopimuksen, muuttaa oman kansallisen lainsäädännön vastaamaan kyseistä kansainvälistä lainsäädäntöä. Ihmisoikeussopimusten osalta asetuskäytäntö on yleinen, ja tuomioistuimet tai viranomaiset eivät voi sivuuttaa ihmisoikeussopimusta asetuksen tasoisuuden vuoksi tai esim. sillä perusteella, että kansallinen laki olisi myöhempi suhteessa sopimukseen.” (Unicef, Yleissopimus lapsen oikeuksista, 4.)

”Kansainväliset sopimukset ja Suomen perustuslaki velvoittavat turvaamaan lapsen oikeudet ja ottamaan huomioon lapsen edun kaikessa yhteiskunnan toiminnassa. Lapsella ja nuorella on perustuslakimme mukaiset kansalaisen oikeudet, oikeudet osallis-

tumiseen, oppimiseen, palveluihin sekä huolenpitoon ja erityiseen suojeluun (L 731/1999). Lapsen oikeuksien sopimuksen (Sops 59; L 60/1991) mukaan eri artikkelit ryhmitellään usein kolmeen ryhmään; 1) lapsella on oikeus osallistua ja tulla kuulluksi häntä koskevissa asioissa; 2) lapsella on oikeus osuuteen yhteiskunnan voimavaroista ja 3) lapsella on oikeus erityiseen suojeluun.”(Suomen Kuntaliitto 2008, 6.)

”Euroopan unioni sekä Euroopan neuvosto ovat 1990-luvulta alkaen ohjanneet suomalaisen nuorisopolitiikan suuntaa, vaikka toimivalta nuorisoasioissa onkin kansallista.” (Raitakari S., & Virokannas E., 2009 toim., Määttä 69)

Euroopan unionin yhteiset nuorisopoliittiset tavoitteet perustuvat ministerineuvoston vuoden 2002 kesäkuussa tekemään päätökseen kehittää nuorisopoliittista yhteistyötä komission valkoisessa kirjassa esittämän menettelyn mukaisesti neljällä painopistealueella (nuorten osallistuminen, nuorisotiedotus, vapaaehtoistyö ja nuorisotutkimus). Nuorisosopimuksen tavoitteena on vastata Euroopan väestörakenteen muutoksen aiheuttamiin haasteisiin ja antaa nuorille uuden tilanteen edellyttämät taidot ja valmiudet. Sopimuksen tavoitteena on parantaa nuorten koulutusta, liikkuvuutta, sosiaalista osallisuutta ja siirtymistä työelämään sekä helpottaa työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista.(EU:n valkoinen kirja.)

”Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentamisen pitkässä kaaressa on luotu edellytyksiä lasten oikeudelle perheeseen, terveydenhuoltoon, päivähoitoon ja koulutukseen sekä erityiseen suojeluun. Myös lainsäädäntö vastaa pääpiirteissään Lapsen oikeuksien sopimuksen henkeä ja vaatimuksia.”

(Bardy M., Salmi M., ja Heino T., Mikä lapsiamme uhkaa? suuntaviivoja 2000 – luvun lapsipoliittiseen keskusteluun, 13.)

Kunnan suunnitelman tehtävänä on edistää lapsen perustuslaillisia ja kansainvälisten sopimusten mukaisia oikeuksia sekä omalta osaltaan toimeenpanna kansallisia ohjelmia.(Lapsi- ja nuorisopoliittinen kehittämisohjelma, 8.)

3. PROSESSIKUVAUS

“Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointistrategian luomisen, sen toteutumisesta päättämisen ja sen toteutumisen seurannan ja arvioinnin pitäisi olla prosessi, joka kokoaa yhteen horisontaalisesti ja vertikaalisesti kaikki teemaan kytkeytyvät toimijat – kansalaiset, yksityisen, kolmannen ja julkisen sektorin ruohonjuuri – ja johtotason toimijat.”(Bardy M., yms., Mikä lapsiamme uhkaa? 2001,157.)

Lasten ja nuorten Pieksämäki-työryhmä asetti hyvinvointisuunnitelman tavoitteeksi lasten ja nuorten kasvu- ja elinolojen nykytilan kirjaamisen sekä palvelujen ja moniammatillisen yhteistyön kehittämisen Pieksämäellä. Tavoitteena oli myös löytää moniammatillinen yli hallinnonrajat ylittävä yhteinen tahtotila lasten ja nuorten palveluiden kehittämisessä Pieksämäellä. Yhtenä keskeisenä tavoitteena oli vastata lastensuojelulain 12§:n vaatimuksiin. Suunnitelmalla haluttiin lisätä myös päättäjien ymmärrystä niin ehkäisevän työn merkityksestä kuin sen resurssoinnin tärkeydestäkin. Niin suunnittelun kuin suunnitelmankin tavoitteena oli laatia työkalu, jonka avulla kehitetään ja uudistetaan organisaatioita, johtamisrakennetta, moniammatillista yhteistyötä sekä palveluprosesseja Pieksämäellä.

Miten lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelma 2009 - 2013 toteutettiin? Pyrin kuvaamaan työskentelyä prosessikuvauksen kautta. Avaan ensin sitä ennakoivaa taustatyötä jota tein, ennen kuin varsinainen työ saatiin käyntiin työryhmän nimeämisen jälkeen. Tämän jälkeen avaan sitä mitä menetelmiä käytimme tiedonkeruussa ja mitä pohjamateriaali käytimme sekä miten työ valmistui työryhmätyöskentelyn edetessä. Lopuksi esitän moniammatillisen työskentelymme tiivistetyn prosessikaavion kautta.

3.1 Taustaa

Työskentelen nuorisosihteerin toimessa Pieksämäen kaupungilla, toimien nuorisotoimen esimiehenä. Keväällä 2006 seurasin aktiivisesti internetistä ministeriön sivuilta sekä alan ammattijulkaisuista uuden nuorisolain valmistelutyötä. Uusi nuorisolaki astui voimaan 1.3.2006. Uudessa nuorisolaissa määritellään mm. nuorisopolitiikan kehittämisohjelmasta, joka laaditaan neljän vuoden välein. Kehittämisohjelma sisältää valtakunnalliset nuorisopolitiikan tavoitteet ja suuntaviivat läänien ja kuntien nuorisopoliitti-

selle ohjelmatyölle. Erityisesti uudessa nuorisolaissa määritelty lapsi ja nuorisopoliittinen kehittämisohjelma kiinnosti minua, koska Pieksämäellä ei ole aikaisemmin tehty lapsi- ja nuorisopoliittista kehittämissuunnitelmaa.

Tein huomion, että valmisteilla on myös uusi lastensuojelulaki. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Laki astui voimaan 13.4.2007.

Havaitsin, että samaan aikaan ministeriössä valmisteltiin myös lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmaa, joka hyväksyttiin eduskunnassa 5.12.2007. Poliitiikkaohjelman painopisteenä on ehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen.

Uutta nuorisolakia, lastensuojelulakia sekä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmia tarkastellessani, huomasin niissä olevan erityisen paljon tarttumapintoja toisiinsa. Lakiehdotuksissa ja ohjelmissa käsiteltiin, määriteltiin sekä asetettiin kunnille osittain samoja tavoitteita ja toimenpiteitä lasten ja nuorten elinolojen osalta.

Pyynnöstäni pidimme epävirallisen palaverin esimieheni vapaa-aikajohtaja Mari Aholaisen ja sivistysjohtaja Kari Koistisen kanssa 2007 keväällä, pohtien yhdessä sitä, miten tässä tilanteessa olisi järkevää toimia. Pohdimme sitä, onko kunnassa järkevää tehdä monta eri lakien ja ohjelmien vaatimaa suunnitelmaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin osalta vai voisimmeko yhdistää voimavaramme eri hallintokuntien kanssa ja tehdä yhden yhteisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman Pieksämäelle? Päätimme odottaa kunnes lait ja ohjelmat astuvat voimaan ja lakivelvoitteet tulevat kaupungille virallisesti tiedoksi ja palata sitten asiaan.

Opetusministeriö lähetti Pieksämäen kaupunginhallitukselle lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämisohjelman tiedoksi (kh 19.2.2008 § 29). Pieksämäen kaupunginhallitus lähetti lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämisohjelman vapaa-aikalautakunnan valmisteltavaksi.

Tässä vaiheessa pidimme toisen palaverin Mari Aholaisen ja Kari Koistisen kanssa ja päätimme viedä lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämisohjelman valmistelun vapaa-aikalautakuntaan esityksellä, että koulutus-, sosiaali-, terveys ja - tekninen lautakunta nimeäisivät edustajansa hyvinvointisuunnitelmaa valmistelemaan moniammatilliseen

työryhmään ja siten käytännön työ saataisiin käyntiin. Vapaa-aikalautakunta käsitteli asiaa kokouksessaan 14.4.2008 § 20 ja päätti esittää koulutus-, sosiaali-, terveys ja -tekniselle lautakunnalle, jotta he nimeäisivät edustajansa asiaa valmistelemaan työryhmään.

3.2 Työryhmän nimeäminen

Vapaa-aikalautakunta nimesi kokouksessaan 14.4.2008 § 20 työryhmään vapaa-aikatoimen edustajaksi nuorisosihteeri Seija Laitisen. Koulutuslautakunta käsitteli asiaa 15.4.2008 § 30 ja nimesi työryhmään sivistysjohtaja Kari Koistisen. Sosiaalilautakunta nimesi työryhmään perhepalvelujohtaja Liisa Hynysen kokouksessaan 22.5.2008 § 36 sekä terveyslautakunta nimesi työryhmään osastonhoitaja/ terveydenedistämisen yhdyshenkilön Merja Norontauksen kokouksessaan 18.6.2008 § B50. Teknisentoimenjohtaja Tapani Mähönen nimesi työryhmään puutarhuri Jorma Savolaisen. Näin työryhmä oli nimetty ja varsinainen työskentely alkoi ensimmäisellä työryhmä kokouksella 27.8.2008, jonka koollekutsujana toimi nuorisosihteeri Seija Laitinen. Työryhmän puheenjohtajaksi valittiin nuorisosihteeri Seija Laitinen vapaa-aikatoimesta.

3.3 Pohjamateriaali

Pohjamateriaalina työssä on käytetty kaupunginhallituksen asettaman hyvinvointityöryhmän tuottamaa aineistoa, kouluterveyskyselyä, erikseen toteutettua nettikyselyä sekä eri hallintokuntien tuottamaa tietoa omasta erityisosaamisestaan. Etelä-Savon lastensuojelun kehittämissyksikön koulutuksessa keväällä 2008 saimme perhepalvelujohtaja Liisa Hynysen kanssa tiedon siitä, että on olemassa valmis lastensuojelulain 417/2007 12§ vaatimuksia vastaava suunnitelmapohja. Pohjan oli tehnyt Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikkö, joka tukee käytännön lastensuojelun toteutusta. Yksikkö tarjoaa Pohjois-Savon kunnille apua mm. lastensuojelun prosessien tehostamisessa sekä ammatillisen osaamisen vahvistamisessa. Tavoitteena on lisäksi vakiinnuttaa lastensuojelun pitkäjänteinen kehittämistoiminta maakuntaan. (www.pslastensuojelu.fi)

Työryhmä päätti kokouksessaan 27.8.2008 käyttää laadittavan hyvinvointisuunnitelman pohjana Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikön laatimaa lastensuojelun suunnitelmapohjaa, joka laajennettiin Pieksämäen kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointi-

suunnitelmaksi. Nykytilan kuvaamisessa käytetään kouluterveyskyselyn ja hyvinvointityöryhmän tuottamaa tietoa lasten ja nuorten elinoloista Pieksämäellä. Suunnitelmassa on ensin kartoitettu hyvinvoinnin ja palveluiden nykytila ja kehittämistarpeet Pieksämäellä. Pieksämäen kaupungin vertailutietoina on käytetty Etelä-Savon ja koko maan vastaavia tietoja. Tämän jälkeen on määritelty lasten ja nuorten hyvinvoinnin keskeiset painopistealueet sekä strategiset linjat, kehittämisehdotukset ja konkreettiset toimet sekä päätöksentekotapa ja toteutus.

Jotta hyvinvointisuunnitelmaa olisi mahdollisimman helppo täydentää ja se pysyisi koajan ajan tasalla, loimme Pieksämäen kaupungin ATK- tiimin kanssa yhteisen sivuston kaupungin verkkoon (\\pmk-s-file\pmk-lapsi- ja nuorisopolitiikka). Sivustolle tallennettiin laajentamamme hyvinvointisuunnitelman pohja sekä siihen liittyvää lainsäädäntöä ja ohjeistuksia. Käyttäjätunnukset myönnettiin työryhmälle ja sivustoa pystyi päivittämään vain yksi henkilö kerrallaan. Näin varmistimme, että työn tekeminen ja päivittäminen on mahdollisimman joustavaa ja työryhmä ei tee myöskään päällekkäistä työtä.

3.3.1 Kouluterveyskysely

Kouluterveyskysely on Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskityksen (Stakes) alainen kysely. Kouluterveyskysely on valtakunnallinen kysely, joka tehdään parillisina vuosina Etelä-Suomen, Itä-Suomen ja Lapin lääneissä ja parittomina vuosina Länsi-Suomen ja Oulun läänissä sekä Ahvenanmaan maakunnassa.

Kouluterveyskyselyssä kootaan valtakunnallisesti yhtenäisellä menetelmällä tietoa 14–18-vuotiaiden elinoloista, kouluoloista, terveydestä, terveystottumuksista sekä terveysosaamisesta ja oppilas- ja opiskelijahuollosta kuntien ja koulujen käyttöön. Kouluterveyskyselyn tarkoituksena on tukea nuorten terveyttä ja hyvinvointia edistävää työtä, erityisesti koulujen oppilashuollon ja kouluterveydenhuollon kehittämistä.

Kyselyyn vastaavat peruskoulujen 8. ja 9. luokkien oppilaat sekä lukioden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat.

Huhtikuussa 2008 Kouluterveyskyselyyn osallistui yhteensä 146 kuntaa Etelä-Suomen, Itä-Suomen ja Lapin lääneissä. Kyselyyn vastasi 110 600 nuorta: 59 600 yläluokkalais-

ta, 28 600 lukiolaista ja 22 400 ammatillisen oppilaitoksen opiskelijaa. Etelä-Savosta kyselyn vastasi 3309 nuorta ja Pieksämäeltä peruskoulun 8-9lk:n oppilaita 378 ja lukion 1-2 vuosikurssilaisia 317 eli yhteensä 695 nuorta.(kouluterveyskysely, Pieksämäen kaupunki/ kuntakohtainen raportti)

Kuntakohtaisissa raporteissa on mahdollisuus seurata kunnan ja koulun oman tilanteen kehittymistä ja nähdä helposti omat hyvinvointiprofiilinsa. Kunnan ja koulun tuloksia voidaan verrata myös koko maakunnan tai muun suuremman alueen tuloksiin. Vuodesta 2006 alkaen tulokset on raportoitu myös sukupuolen mukaan. (<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely>)

Kouluterveyskysely tukee lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä. Kouluterveyskysely on tehty Pieksämäellä huhtikuussa 2000, 2002, 2004, 2006 ja 2008 peruskoulujen 8. ja 9. luokkien oppilaille, sekä lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoille. Kuntakohtaiset raportit usealta vuodelta, antavat luotettavaa tilastotietoa 14–18-vuotiaiden elinoloista, kouluoloista, terveydestä, terveystottumuksista sekä terveysosaamisesta ja oppilas- ja opiskelijahuollosta.

Hyödynsimme kouluterveyskyselyn tilastotietoja kuvatessamme nuorten hyvinvoinnin ja elinolojen nykytilaa Pieksämäellä lasten ja nuorten Pieksämäki hyvinvointisuunnitelmassa. Saimme myös kouluterveyskyselystä tilastotietoa siihen mihin suuntaan ja mitä palveluja tulee kehittää Pieksämäellä.

3.3.2 Hyvinvointityöryhmän materiaali

Pieksämäen kaupunginhallitus nimesi kokouksessaan 29.5.2007 § 120 Pieksämäen hyvinvointityöryhmän, jonka tavoitteena oli mm. luoda malleja ja suunnitelmia siitä, miten seudullisesta terveystietomuksesta ja terveyden edistämisen strategiasta edetään Pieksämäen kaupungin asukkaiden terveyden edistämiseen.(Pieksämäen kaupunginhallitus 29.5.2007 § 120). Hyvinvointityöryhmä aloitti työskentelynsä syksyllä 2007.

Hyvinvointi työryhmä päätti ensimmäisessä työryhmäkokouksessaan laatia Pieksämäen seudulle Hyvoke – hankkeessa kootun indikaattoritiedon ja kokemuseräisientiedon pohjalta hyvinvointiohjelman väestöryhmittäin siten, että ensimmäisessä vaiheessa otet-

tiin työskentelyn kohteeksi lapset, nuoret ja lapsiperheet, toisessa vaiheessa aikuisväestö ja kolmannessa vaiheessa vanhusväestö.

(Pieksämäen seudun hyvinvointikertomus - osa 1, lapset, nuoret ja perheet 30.9.2008)

Seudullisen hyvinvointiohjelman tarkoituksena on tehdä alueen väestön terveyden ja hyvinvoinnin tila näkyväksi sekä antaa tietoa seudun asukkaiden terveydestä ja hyvinvoinnista virkamiesjohdolle ja luottamushenkilöille kunnallista päätöksentekoa varten. (Pieksämäen kaupunginhallitus 4.9.2008 § 207.)

Keväällä 2008 vapaa-aika-, sosiaali-, terveys-, koulutus- ja tekninen lautakunta päättivät nimetä edustajansa työryhmään, jonka tehtävänä on laatia kuntakohtainen lapsi – ja nuorisopoliittinen kehittämisohjelma. Kuntakohtainen ohjelma pohjautuu valtakunnalliseen lapsi ja nuorisopoliittiseen kehittämisohjelmaan. Ohjelmassa on paljon yhtymäkohtia hyvinvointiohjelman lapset, nuoret ja lapsiperheet osioon, joten näiden kahden ohjelman yhdistämistä tullaan esittämään. Lisäksi näihin ohjelmiin yhdistetään kuntakohtainen lastensuojelusuunnitelma. (Pieksämäen seudun hyvinvointikertomus - osa 1, lapset, nuoret ja perheet 30.9.2008.)

3.3.3 Verkostoarviointi

DiaLoog on yhteiskunnallisen alan tutkimus- ja arviointipalvelujen asiantuntijayritys. Verkostoarviointi tehtiin niin 15 – 19 nuorille kuin henkilöstölle sekä luottamusmiehillä. Tehdyllä verkostoarvioinnilla kartoitettiin ja arvioitiin nuorten elinoloja ja palvelujärjestelmän tilaa sekä kehittämistarpeita valtakunnallisesti yhtenäisillä kyselyillä. Osallistuvat kunnat saivat arvioinnin kautta ns. vertailutietoa, jolloin omia tuloksia oli mahdollista verrata valtakunnallisiin tuloksiin. Arviointi toteutettiin lasten ja nuorten palveluiden johdolle ja henkilöstölle, poliittisille päättäjille sekä 15–19vuotiaille nuorille suunnattujen www-kyselyjen avulla. Kunnille toimitettiin kokonaisraportti ja lisäksi kunta- raportti. Arvioinnin valtakunnallisina yhteistyökumppaneina olivat Kuntaliitto, Allianssi ry. ja Opetushallitus. Kyselyn valtakunnallisena viitekehyksenä toimi hallituksen Lapsi- ja nuorisopoliittikan kehittämisohjelma 2007–2011. Asiakirjan teemoja käytettiin sekä henkilöstö- että nuorisokyselyn sisällöllisenä runkona. Kyselyt suunniteltiin siten, että ne tukivat myös lakisääteisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tekemistä. Kyselyyn suunniteltiin otos, jossa oli kattava edustus lasten ja nuorten palvelujärjestelmän

henkilöstöstä ja poliittisista päättäjistä. Kaikki keskeiset sektorit (sosiaali- ja terveysala, varhaiskasvatus, perusopetus, lukiot, ammatillinen koulutus, nuorisotyö, työllistämispalvelut, päihdehuolto, maahanmuuttaja- asiat jne.) pyrittiin huomioimaan. (Dialog verkostoarvioinnin loppuraportti)

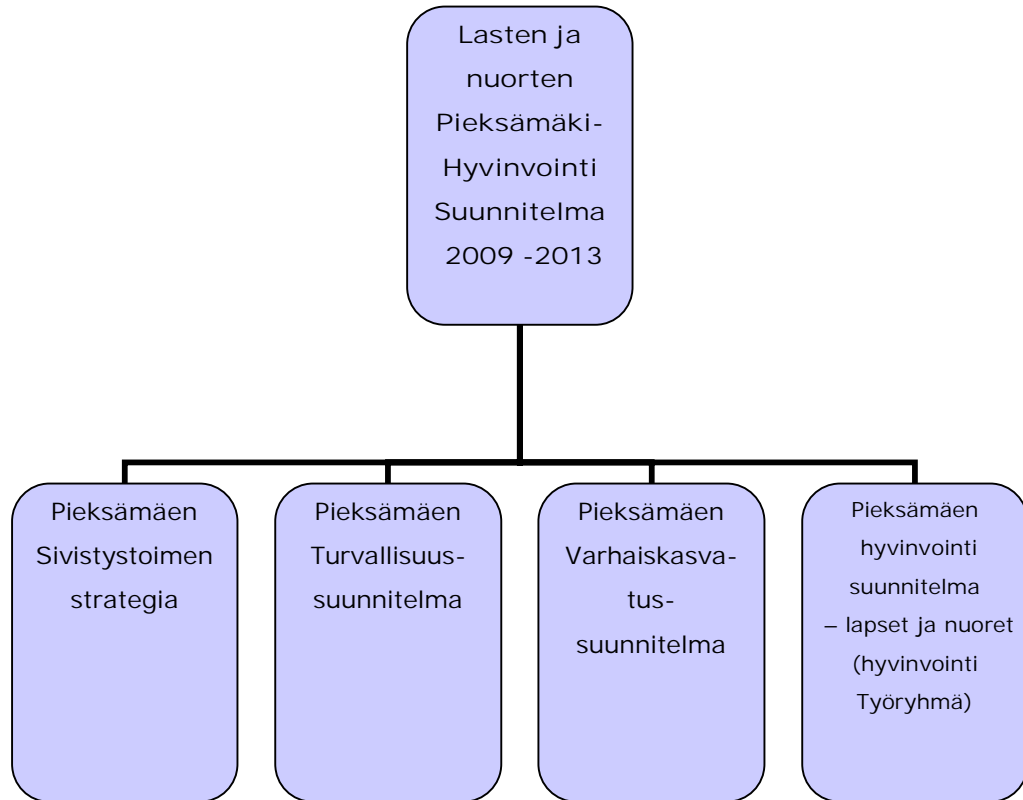
Lähetin sähköpostitse henkilöstökyselyn sivistystoimen henkilöstölle käsittäen rehtorit, opettajat sekä vapaa-aikatoimen henkilöstön. Lisäksi lähetin sen kaupunginhallituksen - ja valtuuston jäsenille sekä vapaa-aikalautakunnan että koulutuslautakunnan jäsenille. Pieksämäeltä kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan 42 henkilöä.

Nuorten elinolojen ja palvelujärjestelmän arvioinnin toisena osana oli 15–19vuotiaille nuorille suunnattu kysely. Verkostoarviointiin osallistui kaikkiaan 12 kuntaa ja kaupunkia. Nuorisokyselyn osalta vastauksia saatiin 10 kunnasta. Pieksämäen ohella mukana olivat: Iisalmi, Keuruu, Kirkkonummi, Lapinlahti, Lappeenranta, Leppävirta, Sipoo, Sotkamo ja Varkaus. Lisäksi muutamia vastauksia tuli tutkimuspaikkakuntien ulkopuolisista kunnista. Nuorisokyselyn teemat tulevat henkilöstökyselyn tapaan hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmasta. Kysymykset suunniteltiin koskemaan palveluiden käyttöä, tyytyväisyyttä elinoloihin ja palveluihin sekä palveluiden tärkeyden arviointia. Kyselyn kautta pyrittiin pääsemään käsiksi siihen, mitkä asiat ovat tärkeitä nyt ja jatkossa nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi. Lisäksi selvitettiin nuorten käsityksiä YK:n lasten ja nuorten oikeuksien toteutumisesta omalla kohdallaan. (Dialog verkostoarvioinnin loppuraportti.)

Lähetin kyselyn vastattavaksi Meriluodon – ja Siilin yläkouluille, lukiolle sekä nuorisovaltuustolle. Kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan 1095 nuorta ja Pieksämäellä kyselyyn osallistui kaikkiaan 142 nuorta. Lähes kaikki vastaajat Pieksämäellä (93 %) opiskelivat peruskoulun 9-luokalla.

Lasten ja nuorten osallistamisessa pyritään tukemaan käyttäjien mahdollisuuksia vaikuttaa sekä suunnitteluun että tulosten toteutumiseen olemassa olevien reunaehto- jen puitteissa. (Gretschel A. toim. lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina, 36.)

3.4 Huomioitavat suunnitelmat

Lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelman teon yhteydessä huomioitiin jo olemassa olevat suunnitelmat ja strategiat etenkin niiltä osin, kun niissä oli tarttumapintoja tekeillä olevaan suunnitelmaan. Pyrimme huomioimaan myös sen, että eri suunnitelmien strateginen suunta on sama.

Lisäksi otimme huomioon sen, että Pieksämäellä on varhaiskasvatuksessa ja opetustöissä meneillään palvelurakenne- ja strategiatyö, jonka tulokset ja vaikutukset otetaan tulevaisuudessa huomioon myös lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa päivitettäessä.

3.5 Työryhmätyöskentely

Ensimmäisessä työryhmäkokouksessa päätimme kirjoittaa yhden yhteisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman, joka pitää sisällään lapsi – ja nuorisopoliittisen kehittämissuunnitelman, lastensuojelulain 12§ vaatiman lastensuojelu-suunnitelman sekä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointipolitiikan määrittelemän suunnitelman. Laadittu hyvinvointisuunnitelma päätettiin esittää poliittisille päätöksentekijöille kytkettäväksi kuntaliiton ohjeiden sekä lastensuojelulain määräyksen mukaisesti kunnan talousarviorakenteeseen.

Sovimme, että työryhmän koollekutsujana ja asioiden kirjaajana toimii työryhmän puheenjohtaja Seija Laitinen. Työryhmä kokoontui puheenjohtajan kutsuma säännöllisesti noin kerran kuukaudessa ja piti kokousten välillä tiivistä yhteydenpitoa sähköpostitse sekä puhelimella. Teknisen toimen edustaja oli mukana ensimmäisessä työryhmäkoko-
uksessa jossa todettiin, että tekninen toimi oli tuottanut tarvittavan tiedon Pieksämäen seudun hyvinvointikertomukseen ja tiedot voidaan siirtää sieltä sellaisenaan Pieksämäen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Teknisen toimen edustaja ei enää osallistu-
nut ensimmäisen työryhmäkokoituksen jälkeen työryhmäkokouksiin. Mirella Pakarinen koulutoimesta osallistui tarvittaessa sivistysjohtaja Kari Koistisen sijaisena työryhmän kokouksiin silloin kun Kari oli itse estynyt osallistumaan.

Työryhmä päätti käyttää suunnitelman pohjana osin Pohjois-Savon Lastensuojelun ke-
hittämisyksikön laatimaa lastensuojelun suunnitelmapohjaa, jonka se laajensi Pieksämä-
en kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaksi. Hyvinvointisuunnitelman
lähtökohdaksi sovittiin varhaisen tukemisen periaate. Hyvinvointisuunnitelmassa pää-
tettiin ensin kartoittaa hyvinvoinnin ja palveluiden nykytila ja kehittämistarpeet Pieksä-
mäellä. Tämän jälkeen työryhmä määritteli lasten ja nuorten hyvinvoinnin keskeiset
painopistealueet sekä strategiset linjat, kehittämisehdotukset ja konkreettiset toimet
sekä päätöksentekotavan, aikataulun ja varsinaisen toteutustavan sekä tiedonkeruume-
netelmät.

Työryhmän jäsenet olivat sitoutuneet työryhmän työskentelyyn ja pitivät asiaa tärkeänä.
Alusta alkaen työryhmä löysi yhteisen luottamuksellisen tavan toimia yhdessä. Mo-
niammatillisuuden kautta vahvistettiin työryhmän osaamista ja asiantuntijuutta sekä
luotiin toimiva yhteistyöverkosto eri toimijoiden välille. Työryhmän jäsenet seurasivat
ja edistivät moniammatillista yhteistyötä muun muassa työpalavereiden, koulutusten,
kehittämistyön, teemaan liittyvän kirjallisuuden ja keskustelun sekä erilaisten tilastomit-
tarien seuraamisen kautta.

3.5.1 Alatyöryhmät

Lasten ja nuorten Pieksämäki - työryhmän jäsenet nimesivät kukin oman hallinnonalan-
sa alatyöryhmän jäsenet tuottamaan tietoa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa
varten. Tavoitteena oli sitouttaa eri hallinnonalat toimimaan yhdessä poikkihallinnolli-

sesti ja siten tuoda oma erityisosaamisensa tiedontuottamisessa suunnitelmaa varten. Koulutoimen työryhmään kuului rehtoreita niin yläkouluista, alakouluista, lukiosta ja seutuopistosta sekä varhaiskasvatuksen johtaja ja talouspäällikkökin. Vapaa-aikatoimen alaryhmään kuuluivat kirjastotoimenjohtaja, liikuntas sihteeri, kulttuurijohtaja, vapaa-aikatoimenjohtaja ja vapaa-aikasihteeri. Sosiaalitoimen alatyöryhmässä oli edustus perheneuvolasta, lastensuojelusta, sosiaalityöstä ja johtava sosiaalityöntekijä. Terveystoimen alaryhmässä toimi neuvola ja kouluterveydenhuollon lääkäri, neuvolan terveydenhoitaja, lasten ja nuorten mielenterveystoimiston terveydenhoitaja ja sosiaalityöntekijä, avosairaanhoidon osastonhoitaja ja suuterveydenhuollon ammattilainen. Alaryhmän jäsenet huolehtivat tiedonkeruusta vastaavasti omilta sektoreiltaan. Alaryhmän jäsenet lähettivät sähköpostilla tuottamansa materiaalin työryhmän varsinaisille jäsenille, jotka kirjasiivat ne yhteisille sivuille luotuun pohjaan. Alatyöryhmän jäsenet osallistuivat myös molempiin järjestettyihin lapsi – ja nuorisopoliittisiin seminaareihin Pieksämäellä.

3.5.2 Kolmas sektori ja muut keskeiset toimijatahot

Pieksämäen seudulla toimii useita laadukkaita järjestöjä sekä toimijoita, jotka tuottavat lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen suunnattuja hyvinvointipalveluja. Pieksämäkeläisten järjestöjen tarjoamassa paikallisessa toiminnassa on usein kyse ehkäisevästä toiminnasta, joka ylläpitää lasten, nuorten ja heidän perheidensä toimintakykyä, terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia.

Työryhmä kartoitti ensin keskeiset lasten, nuorten ja heidän perheidensä kanssa toimivat toimijatahot sekä järjestöt Pieksämäen seudulla ja ohjeistin sekä pyysin sitten heiltä lasten ja nuorten Pieksämäki- hyvinvointisuunnitelmaan lyhyet toiminnan nykytilaa ja tulevaisuuden visioita kuvaavat tiivistelmät. Tiivistelmät pyydettiin Pieksämäen poliisilta, Pieksämäen seurakunnalta, Pieksämäen seudun liikunnalta, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pieksämäen paikallisosastolta, Pieksämäen seudun 4H:lta, Terveys ry:ltä sekä Pieksämäen Pelastakaa Lapset ry:ltä. Eri toimijatahot ja järjestöt toimittivat tiivistelmänsä sähköpostilla puheenjohtajalle ja tallensin ne sitten yhteiseen pohjaan. Kolmas sektori ja muut keskeiset toimijatahot osallistuivat myös työryhmän järjestämiin seminaareihin.

3.5.3 Minun roolini

Jo ennen työryhmätoiminnan aloittamista seurasin aktiivisesti lapsi ja nuorisopoliittikka yhteiskunnassamme. Toimin aktiivisesti kunnanjohtajan suuntaan ja nostin esille uuden nuorisolain sekä tulemassa olevien lainsäädäntöjen velvoitteet kunnalle. Varmistin jo hyvissä ajoin, että nuorisolain velvoittama lapsi ja nuorisopoliittinen kehittämisohjelma tehdään Pieksämäellä. Olin yhteydessä myös eri hallinnonalojen esimiehiin yhteisen tahtotilan löytymiseksi Pieksämäkeläisten lasten ja nuorten hyvinvointi asioiden eteenpäin viemiseksi ja yhteisen hyvinvointisuunnitelman aikaansaamiseksi.

Puheenjohtajan roolissa toimin ryhmän vetäjänä ja kokousten valmistelijana ja asioiden koordinoijana. Otin vastuuta työn etenemisestä ja vastasin aikatauluista ja sen pitävyydestä työryhmän tuella. Vastasin työryhmän työskentelystä ja ryhmän työprosessien tukemisesta siten, että sovitut asiat etenivät ja pysyimme sovitussa aikataulussa. Vastuutin työryhmän jäseniä toimimaan yhteisesti sovitulla tavalla yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Vastuun jakaminen ryhmälle ja ryhmän jäsenten osaamisen arvostaminen ja hyödyntäminen helpotti omaa tekemistäni puheenjohtajan roolissa. Ryhmän jäsenenä edistin kokonaisvaltaista näkemystä lasten ja nuorten elinoloista ja edistin työryhmän jäseniä näkemään yhteiset lasten ja nuorten tarpeet omien tarpeidensa ohi.

Valmistelin asiat huolella ennen työryhmä kokousta ja tein ennen työryhmä kokouksia asialistat kokouksiin sekä kutsuin työryhmän koolle. Kokouksen jälkeen tein muistion ja lähetin sen työryhmän jäsenille. Työryhmäkokouksissa varmistin, että jokainen ryhmän jäsen tietää, mitä ollaan tekemässä ja minkä takia. Työryhmässä oli hyvä yhteishenki mikä helpotti yhteistyön tekemistä. Pidin yhteyttä työryhmän jäseniin aktiivisesti sähköpostitse ja puhelimella myös työryhmäkokousten ulkopuolella.

Työryhmä suunnitteli yhdessä kaksi lapsi ja nuorisopoliittista seminaaria ja vastasin niiden käytännön toteutuksesta ja organisoinnista käytännöntasolla. Toimin seminaari-päivien puheenjohtajana ja huolehdin, että saamme seminaarissa tuotettua sen aineiston jota tarvitsemme hyvinvointisuunnitelmaa varten.

Huolehdin myös sivistystoimen tiedonkeruusta hyvinvointisuunnitelmaan ja organisoin Dialogo verkostotutkimuksen, jota kautta saimme tietoa nuorten elinoloista Pieksämäellä.

Ohjeistin myös vapaa-aikatoimen sekä koulutoimen alaryhmää siinä minkälaista tietoa heiltä odotetaan hyvinvointisuunnitelmaan. Kävin myös ohjeistamassa parityöskentelynä muitakin alatyöryhmän jäseniä hyvinvointisuunnitelma työhön. Suunnitelmatyön edetessä koordinoin suunnitelman valmisteluprosessia poikkihallinnollisesti yli sektori-rajojen.

Hyvinvointisuunnitelman teon loppuvaiheessa otin vastuuta suunnitelman asiasisältöjen viimeistelystä ja toteuttamisesta merkittävästi. Tein työtä itsenäisesti ja parityöskentelynä perhepalvelujohtaja Liisa Hynysen kanssa valmistellen ja laatien esimerkiksi asiasisältöjen ja kehittämistoimenpiteiden kirjaamisen strategiataulukoihin.

Toimin hyvinvointisuunnitelman yhteyshenkilönä ja organisoin kaikki suunnittelutyöhön liittyvät palaverit ja tapaamiset. Toimin yhteyshenkilönä mm. tutkija Mirja Määtä ja työryhmän välillä saaden samalla ajankohtaista tietoa valtakunnan tason hyvinvoinnin suunnittelutyöstä tutkijan kautta. Tutkija Mirja Määttä on Itä-Suomen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitoksen tutkija joka tutkii vuosina 2008 - 2010 kuntien lasten ja nuorten hyvinvointipoliittista suunnittelua liittyen uuteen lastensuojelulakiin ja lapsi- ja nuorisopolitiikkaan. Tutkimuskohteena on viisi kaupunkia kymmenen suurimman kaupungin joukosta sekä muutamia pienempiä kuntia, kuten Pieksämäki. Mirja Määttä haastatteli työryhmää ja on ollut kerännyt työryhmän toiminnasta koko prosessin ajalta aineistoa tutkimustaan varten. Lasten ja nuorten Pieksämäki työryhmä odottaa mielenkiinnolla tutkimuksen valmistumista ja siitä saatavaa tietoa suunnitelmatyön kehittämiseksi Pieksämäellä. Olin myös yhteydessä kaikkiin kolmannen sektorin edustajiin ja ohjeistin heidät lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteutustyöhön.

Osallistuin moniin eri lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä hyvinvointisuunnitteluun liittyviin koulutuksiin ja toin niistä tietoa työryhmän toiminnan tueksi. Luin myös paljon alan kirjallisuutta ja tutkimuksia, jotta minulla olisi tarvittava asiantuntijuus työryhmän puheenjohtajan tehtävässä sekä suunnittelutyön koordinoimisessa poikkihallinnollisesti.

Valmistelin ja toteutin power point esityksiä Pieksämäen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tekoprosessista ja esitin niitä useassa eri koulutustilaisuudessa Itä- Suomen läänin alueella. Samalla sain tietoa läänintason suunnittelutyöstä sekä kuntakoh- taisten suunnitelmien valmisteluprosesseista muualla Itä – Suomen läänin alueella. Ver- kostoiduin muiden hyvinvointisuunnitelma työhön perehtyneiden alan ammattilaisten kanssa oppien heidän asiantuntijuudestaan. Olin mukana myös eri asiantuntija- ja ohja- usryhmissä suunnitellen paikallisia ja maakunnallisia hankkeita lasten ja nuorten hyvin- vointisuunnittelun tueksi.

3.6 Seminaarit

Lasten ja nuorten Pieksämäki hyvinvointisuunnitelman laatimisprosessin aikana, pi- dimme kaksi seminaaria. Molemmat seminaarit oli suunnattu työryhmälle, eri hallinto- kuntien nimetyille alaryhmille sekä järjestöjen ja eri toimijatahojen edustajille. Seminaa- rien tavoitteena oli osallistaa kaikki mukana olevat ihmiset ja saada aikaan heille vuoro- vaikutuksellinen osallisuuden kokemus. Seminaarien kautta työryhmällä oli mahdolli- suus kertoa yksityiskohtaisemmin myös siitä, mitä olemme yhteisesti yli hallinnonrajo- jen tekemässä sekä sitouttaa ihmiset työskentelemään suunnitellusti samaan suuntaan.

Ensimmäisen seminaarin pidimme 24.10.2008 Kulttuurikeskus Poleenissa ja seminaarin kouluttajana toimii kehittämissyksikön johtaja Merja Adenius – Jokivuori Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksesta. Merja Adenius – Jokiaho kertoi Lapsille sopiva Jy- väskylä - Jyväskylän lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman tekoprosessista vuonna 2007 ja avasi siten seminaarin osallistujille yhden tavan tehdä lasten ja nuorten hyvinvointioh- jelman. Työryhmä avasi seminaariin osallistujille myös sitä mitä olemme yhdessä teke- mässä ja miksi.

Toisessa seminaarissa 1.4.2009 Naarajärvellä tuotettiin osallistavilla ryhmätyön mene- telmillä yksilöityä ja kokemuksellista tietoa eri toimialojen vahvuuksista, heikkouksista, mahdollisuuksista ja uhkista Pieksämäen hyvinvointisuunnitelmaa varten.

Työryhmän jäsenet esittelivät seminaarissa kukin vuorollaan oman alaryhmänsä tuotta- man materiaalin kaikille seminaariin osallistujille kokonaistilanteen hahmottamiseksi. Seminaarin pohjalta laadittiin swot – analyysi hyvinvointisuunnitelmaan. Seminaarien työskentelystä ja ohjauksesta vastasi lasten ja nuorten Pieksämäki työryhmä.

3.7 Viimeistely

Kun aineisto oli kasassa Pieksämäen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa varten, lasten ja nuorten Pieksämäki työryhmä kävi aineiston useita kertoja läpi, pyrkien hahmottamaan ja varmistamaan suunnitelman kokonaisuuden ja asiasisällöt. Kun lasten ja nuorten Pieksämäki- hyvinvointisuunnitelma oli asiasisällöltään valmis, lähetin sen kaikille työryhmän jäsenille, jotka lähettivät sen lausuntokierrokselle alatyöryhmien jäsenille. Laitoin myös hyvinvointisuunnitelman nuorisotoimen kaikille työntekijöille kommentoitavaksi. Lausuntokierroksen jälkeen oikoluimme suunnitelman vielä useaan kertaan. Työryhmä halusi hyvinvointisuunnitelmalle helppolukuisen, selkeän ja viimeistelyn ulkoasun. Viimeistelyn toteutti Viestintä Oy Productum, Viestintä Oy Productum on Pieksämäkeläinen viestintätoimisto, joka tarjoaa tehokkaita ja vaikuttavia ratkaisuja yritysten ja yhteisöjen kaikkeen viestintään. Tapasimme viestintätoimiston edustajan Tero Elorannan useasti ja ohjeistimme häntä suunnitelman viimeistelyssä. Viimeistelyn edetessä, Tero Eloranta laitto työryhmälle sähköpostilla lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelman ulkoasun kommentoitavaksi. Kun viimeistely oli valmis, työryhmä kokoontui vielä kerran yhdessä Tero Elorannan kanssa palaveriin, jossa kävimme lasten ja nuorten Pieksämäki hyvinvointisuunnitelma 2009 - 2013 kokonaisuudessaan läpi, kokonaisuuden sekä ulkoasun tarkastaen. Tämän jälkeen lähetimme lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelman 2009 – 2013 lautakuntakierroksille lausuntoja ja kommentointia varten eri lautakuntiin ja edelleen kaupunginhallitukseen sekä hyväksyttäväksi kaupunginvaltuustoon.

3.8 Seuranta

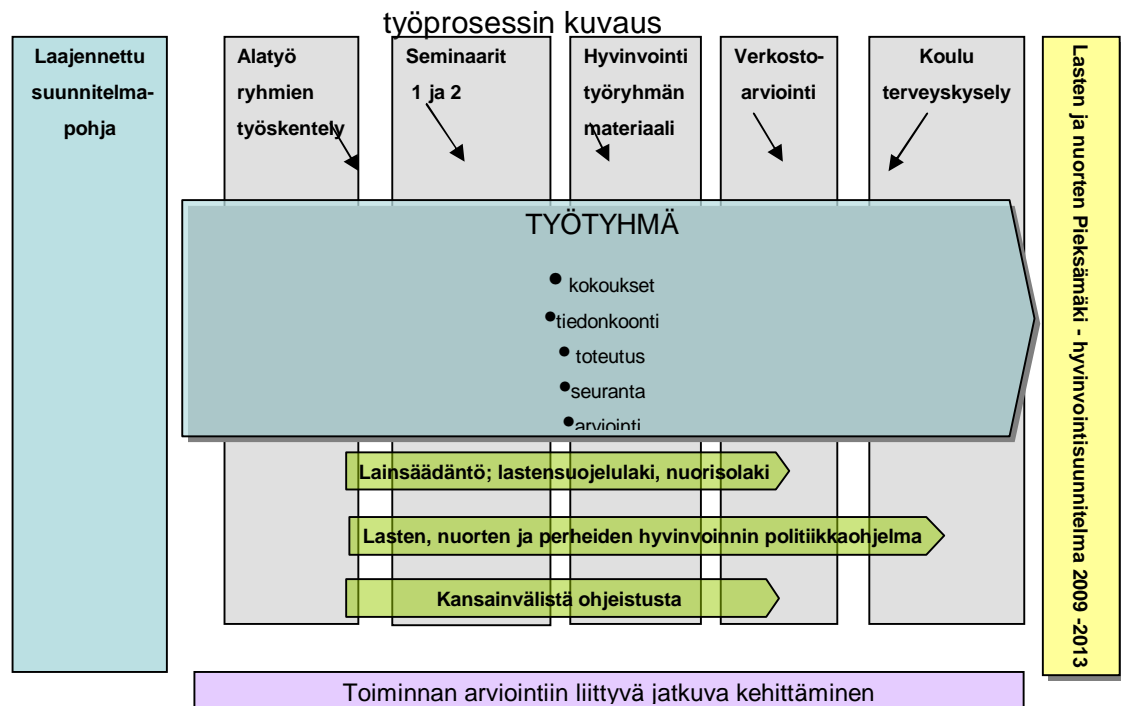
Suunnitelma hyväksytään Pieksämäen kaupunginvaltuustossa ja sen toteutuminen tarkistetaan vuosittain. Suunnitelma päivitetään kerran valtuustokaudessa eli neljän vuoden välein. Hyvinvointisuunnitelman ohjausvaikutusta korostaa se, että sen sisältö, kehittämistoimet ja voimavaraehdotukset on otettava huomioon laadittaessa kuntalain (L 365/1995) mukaista kunnan talousarviota ja – suunnitelmaa eri vuosille.

Lasten ja nuorten Pieksämäki - hyvinvointisuunnitelmaan kirjattuja tavoitteita, toimenpiteitä ja vaikutuksia seurataan sekä arvioidaan yhteistyössä tavoitteellisesti ja säännöllisesti. Suunnitelman seurannasta vastaa Lasten ja nuorten Pieksämäki -työryhmä, johon kuuluvat nuorisosihteeri Seija Laitinen, perhepalvelujohtaja Liisa Hynynen, tervey-

denedistämisen yhdyshenkilö Merja Norontaus ja sivistysjohtaja Kari Koistinen. Työryhmä kokoontuu säännöllisesti tulevaisuudessakin koordinoimaan hyvinvointisuunnitelman toteutusta käytännössä sekä seuraamaan lasten, nuorten ja heidän perheidensä elinoloja Pieksämäellä.

3.9 Prosessikaavio

Lasten ja nuorten Pieksämäki- hyvinvointisuunnitelma 2009 -2013

4. PÄÄTÖKSENTEKOPROSESSI

Lasten ja nuorten Pieksämäki työryhmä määritteli kokouksessaan 27.8.2008 päätöksentekoprosessin lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelmalle. Sovimme, että valmis hyvinvointisuunnitelma laitetaan ensin lausuntokierrokselle lautakuntiin (tekninen -, vapaa-aika-, sosiaali-, terveys – ja koulutuslautakuntiin). Tämän jälkeen hyvinvointisuunnitelma lähetetään hyväksyttäväksi Pieksämäen kaupunginhallitukseen ja edelleen Pieksämäen kaupunginvaltuustoon. Suunnitelma päivitetään kerran valtuustokaudessa eli neljän vuoden välein. Hyvinvointisuunnitelman ohjausvaikutusta korostaa se, että sen sisältö, kehittämistoimet ja voimavaraehdotukset on otettava huomioon laadittaessa kuntalain (L 365/1995) mukaista kunnan talousarviota ja – suunnitelmaa eri vuosille. Työryhmän määrittelemän päätöksentekoprosessin ja aikataulun mukaisesti-

ti, lähetimme lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelman kommentoitavaksi tekniseen -, sosiaali-, terveys-, vapaa-aika ja koulutuslautakuntiin syyskuun alussa 2009. Näin toimien hyvinvointisuunnitelma kerkeää aikataulullisesti käymään lausunkierroksella ennen joulukuun Pieksämäen kaupunginvaltuuston kokousta, jossa talousarviot eri hallintokuntien osalta päätetään ja hyväksytään.

Sosiaalilautakunta käsitteli lasten ja nuorten Pieksämäki- hyvinvointisuunnitelmaa syyskuussa 2009 ja esitti lausuntonaan, että suunnitelma on erinomaisella tavalla aikaansaatu ja suunnitelmassa on nostettu esille olemassa olevia ongelmakohtia ja niihin esitetyt toimenpide-ehdotukset pitää ottaa huomioon talousarvion ja – suunnitelman laadinnassa. (Pieksämäen sosiaalilautakunta 23.9.2009 § 40.)

Terveyslautakunta käsitteli asiaa kokouksessaan syyskuussa 2009 ja totesi, että opiskeluterveydenhuollon osuutta tulee terävöittää suunnitelmassa. Anu Rajasuo jätti kokouksessa aloitteen: 'Pieksämäen mallin kehittämistä lasten ja nuorten asioissa'. Aloite merkittiin tiedoksi. (Pieksämäen terveyslautakunta 24.9.2009 § 38.)

Koulutuslautakunta käsitteli lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelmaa vuosille 2009 -2013 kokouksessaan lokakuussa 2009 ja kiitti lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatintua moniammatillista työryhmää hyvin perusteellisen ja laajan suunnitelman laatimisesta. Suunnitelma antaa hyvät lähtökohdat linjata Pieksämäen lasten ja nuorten sekä perheiden palvelujen kehittämistä. Lautakunta toivoo moniammatillisen työryhmyön jatkamista suunnitelman palvelutavoitteiden konkretisoimiseksi ja kuntalaisten ottamista mukaan jatkotyössä. Lautakunta pitää hyvänä, että sivistystoimen osalta konkreettiset kehittämis- ja palvelutasotavoitteet määritellään lopullisesti vasta meneillään olevan palvelurakenne- ja strategiatyön yhteydessä. (Pieksämäen koulutuslautakunta 6.10.2009 § 64.)

Tekninen lautakunta käsitteli hyvinvointisuunnitelmaa kokouksessaan lokakuussa 2009 ja totesi, että suunnitelmaan on sisällytetty paljon tavoitteita joiden käytännön toteutukseen ja seurantaan tulee kiinnittää huomiota. Suunnitelman seurantaan varten on syytä nimetä vastuuhenkilö ja seurantaryhmä joka raportoi määräajoin suunnitelman toteutustilanteesta. Toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset on syytä ottaa huomioon toteutuksessa. Vastuutahot on saatava sitoutumaan suunnitelman toteuttamiseen. Suunni-

telman tavoitteissa on osia joiden käytännön toteuttaminen edellyttää yli hallintorajojen menevää yhteistyötä. Osa suunnitelmassa esitetyistä asioista on käsitelty laajemmin muissa suunnitelmissa. Suunnitelman sisältöön ei ole huomautettavaa.(Pieksämäen tekninen lautakunta 14.10.2009 §.)

Vapaa-aikalautakunta hyväksyi hyvinvointisuunnitelman kokouksessaan 16.10.2009 § 35 sitoutuen suunnitelman keskeisiin periaatteisiin.

Lautakuntakäsittelyjen jälkeen, lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelma lähetettiin Pieksämäen kaupunginhallituksen hyväksyttäväksi. Kaupunginhallitus hyväksyi Lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelman 2009 - 2013 kokouksessaan 1.12.2009 § 255 ja lähetti sen hyväksyttäväksi Pieksämäen kaupunginvaltuustoon. Pieksämäen kaupunginvaltuusto käsitteli Lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelmaa kokouksessaan 8.12.2009 § 82 ja otti sen huomioon kuntalain(L 365/1995) mukaista kunnan talousarviota ja – suunnitelmaa hyväksyessään eri vuosille.

5. ARVIOINTI

Lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelma 2009–2013 on tiivistetty kuvaus lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttamista tekijöistä sekä palveluista ja niiden kehittämistarpeista. Suunnitelman laatimisen yhtenä tavoitteena oli tuoda työvälineitä ja tiivistää eri toimijoiden yhteistyötä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Tavoitteena on kaikessa päätöksenteossa ja kaikilla tasoilla systemaattisesti edistää ja vahvistaa ehkäiseviä toimia ja palveluita, joiden avulla korjaavien palveluiden tarve vähenee. Suunnitelma on sekä strateginen että konkreettinen toimintaohjelma, joka sisältää kunnan arvopohjan ja tahtotilan (visio), konkreettiset tavoitteet ja niitä koskevat linjaukset ja painopisteet sekä kehittämisehdotukset eri vuosille. Suunnitelma varmistaa, että kunnan lasten hyvinvointiin liittyvä toiminta on tavoitteellista, suunnitelmallista sekä pitkäjänteistä, ja että se perustuu yhteistoimintaan ja kumppanuuteen.

Mielestäni lasten ja nuorten Pieksämäki hyvinvointisuunnitelman työryhmä toimi rakentavasti sekä poikkihallinnollisesti ja sen jäsenet sitoutuvat yhteiseen toimintaan erinomaisesti. Suunnitelmatyön tekeminen moniammatillisena työnä oli vaativa prosessi ja

työn tekemistä helpotti hyvin toimiva työryhmä. Työryhmä otti vastuuta ryhmän toiminnasta ja oli luotettava sekä aktiivinen. Sovitut asiat hoituivat ajallaan ja pysyimme hyvin asettamissamme aikatauluissa. Työryhmä oli tehokas ja teki päätöksiä ja ratkaisi asioita yhdessä. Mielestäni osasimme jakaa työtä yhdessä ja toimimme aidossa vuoro-vaikutuksessa. Työryhmän työskentely pohjautui avoimeen ja rehelliseen tiedonkulkuun sekä kuuntelemaan ja keskustelemaan työilmapiiriin. Mielestäni ryhmätoimintamme perustui hyvälle kuuntelemisen taidolle. Ymmärsimme toistemme ajatuksia, merkitysrakenteita ja tavoitehakuisuutta. Toisen ymmärtäminen, joustavuus ja toisen kunnioittaminen loivat perustan hyvälle ryhmätyölle. Työryhmän jäsenet olivat sitoutuneet tekemään yhdessä ryhmänä asioita yhteisesti asetetun tavoitteen hyväksi. Työryhmällä oli yhteinen tahtotila ja emme lähteneet kilpailemaan keskenämme esimerkiksi työntekijä resursseista, vaan löysimme lapsi- ja lastensuojelupolitiikan keskeiset sisällöt ja painopisteet Pieksämäellä sekä sen kehittämisen edellyttämät voimavarat yhdessä.

Osallistuminen työryhmän toimintaan on tuonut lisäarvoa kaikkien vastaajien työhön. Työryhmätyöhön osallistuminen on tuonut osallistujilleen tarkempaa, sektorirajat ylittävää tietämystä lasten, nuorten ja heidän perheidensä elinoloista, mikä on mahdollistanut kokonaiskuvan paremman hahmottamisen Pieksämäellä ja omalla sektorilla. Lisäksi työryhmän toiminnassa mukanaolo on tukenut työryhmässä toimineiden moniammatillisten yhteistyökontaktien ja verkostojen syntymistä.

Kaiken kaikkiaan lasten, nuorten ja heidän perheidensä elinoloihin liittyvien asioiden koettiin pysyvän työryhmätyöskentelyn myötä paremmin esillä, kun kokouksissa tuotiin esille ajankohtaisia tilastoja, keskusteltiin koulutustarpeista ja jaettiin sektorikohtaista tietoa. Työryhmän jäsenet ovat vieneet omilla toimialoillaan tietoa eteenpäin. Mielestäni merkityksellisintä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tekemisessä itselleni oli jaettu asiantuntijuus eli moniammatillisen työn onnistuminen sekä toisen asiantuntijuuden arvostaminen työryhmässä. Koen oppineeni työryhmän jäseniltä paljon heidän omasta ammattialastaan ja erityisosaamisestaan. Tieto toisten tekemisestä edesauttaa myös ymmärrystä siitä miten yhteistyötä voidaan kehittää nuorisotoimen ja eri hallinnonalojen välillä.

Nuorten osallisuustoiminnassahan ei ole kyse vaan nuorten heittämiä ideoiden vastaanottamisesta ja ideoiden syöttämisestä sitten kuntakoneiston eri rattaisiin. Käyttämällä osallistavia menetelmiä, luodaan yksilöiden välille vuorovaikutussuhde, joka on enemmän kuin nuorten ja aikuisen sattumanvarainen kohtaaminen. (Gretschel A., 55.)

Nuorten osallisuus toteutui verkostokyselyn ja kouluterveyskyselyn muodossa. Nuorisovaltuusto Piston edustaja osallistui myös hyvinvointityöryhmän työskentelyyn tuoden nuorten äänen lasten ja nuorten asioita käsiteltäessä. Lisäksi Pieksämäen nuorisovaltuusto Pisto antoi lausuntonsa lasten ja nuorten Pieksämäki- hyvinvointisuunnitelmasta. Lähetin Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman sähköpostitse ennakoon nuorisovaltuusto Piston jäsenille luettavaksi ja sisäistettäväksi. Työryhmän puheenjohtajana avasin hyvinvointisuunnitelman sisältöä ja tavoitteita nuorille nuorisovaltuusto Piston kokouksessa. Mielestäni hyvinvointisuunnitelman käsittely nuorisovaltuusto Piston kokouksessa loi aidon vuorovaikutussuhteen työryhmän puheenjohtajan ja nuorten välille. Keskustelu oli vilkasta ja nuoret kommentoivat hyvinvointisuunnitelmaa aktiivisesti. Lausunnossaan nuorisovaltuusto totesi, että suunnitelma on hyvä sekä selkeä ja antaa paljon tietoa lasten ja nuorten elämästä Pieksämäellä. (Pieksämäen nuorisovaltuusto Pisto 28.10.2009 § 8.)

Nuorten osallisuus jäi mielestäni kuitenkin liian ohueksi hyvinvointisuunnitelman laatimisvaiheessa ja hyvinvointisuunnitelman jatkotyöskentelyssä onkin työryhmän uudelleen mietittävä miten nuorten osallisuus toteutetaan paremmin tulevaisuudessa.

Mielestäni poliittinen kenttä eli kunnallisen päätöksenteko järjestelmän edustajat eivät osallistuneet juurikaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tekoprosessiin. Kosketuspinta poliittisella kentällä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan oli työryhmän nimeämisvaiheessa ja päätöksentekovaiheessa lautakunnissa, Pieksämäen kaupunginhallituksessa ja Pieksämäen kaupunginvaltuustossa. Lisäksi luottamushenkilöt osallistuivat Dialogo – tutkimuskeskuksen webropol kyselyyn saaden sitä kautta äänensä kuuluviin. Jatkotyöskentelyn ja toimeenpanon kannalta, mielestäni suunnittelutyössä tulisi olla mukana kunnan päättäjiä. Jatkossa työryhmän tuleekin pohtia myös sitä, miten poliittinen kenttä sitoutetaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadintaan ja miltä osin sen on järkevää olla suunnitelman laadinnassa mukana.

5.1 Työryhmän jäsenten arviointi

Kysyin myös lasten ja nuorten Pieksämäki työryhmän jäseniltä palautetta siitä miten heidän mielestään hyvinvointisuunnitelma onnistui ja mitä he suunnitelmalta odottivat sekä täyttääkö valmis hyvinvointisuunnitelma heidän sille esittämät tavoitteet.

Peruspalvelujohtaja Liisa Hynysen mielestä hyvinvointisuunnitelman valmistelutyö moniammatillisena prosessina oli vaativa ja erittäin tarpeellinen suunnitelman vaikuttavuutta ajatellen.

”Koska kyse oli ensimmäisestä suunnitelmasta se ei voi olla kaikenkattava. Prosessin edetessä työ tekijänsä neuvoi. Lopputulos on kuitenkin onnistunut. Hyvinvointisuunnitelmassa on hyvät taustaselvitykset hyvinvoinnin tilasta, nykyiset palvelut ja niiden muutostarpeet esitelty perusteluina valituille strategioille ja tavoitteille ja toimenpiteille. Suunnitelman onnistumisesta voidaan hänen mielestään tarkemmin arvioida sillä miten se alkaa toteutua. Ainakin esitettyjen resurssien osalta näyttää jo nyt hyvältä. Moniammatillisen työn tehostaminen on vaativa haaste jatkossakin ja tärkeää on suunnitelman seuranta,” toteaa Liisa. Liisa odotti selkeitä yhteisiä toimintalinjoja ja kokee, että ne on nyt suunnitelman kautta vahvistettu kaupungin päättävissä elimissä sekä suunnitelman kautta päättäjillä on myös valtava määrä tietoa eri toimijoiden tekemästä työstä lasten ja nuorten ja perheiden parissa. Liisan mielestä tärkeä tavoite oli valmisteluprosessin aikana käyty laaja moniammatillinen keskustelu ja sen pohjalta syntyneet linjaukset. Tämä on tae sille että toivottuja muutoksia voidaan saada aikaan.

Terveystiedon yhdyshenkilön Merja Norontauksen mielestä hyvinvointisuunnitelman rakenne on tarkoituksenmukainen, koska se pitää sisällään hyvinvoinnin ja siihen vaikuttavien tekijöiden kuvauksen ja nykytilan, palvelurakennekuvauksen sekä keskeiset kehittämistarpeet.

Suunnitelmassa on swot - analyysi strategisten linjausten pohjaksi sekä määritelty hyvin selkeät strategiat ja keskeiset tavoitteet, toimenpiteet, aikataulut ja vastuutahot. Merjan mielestä keskeiset hyvinvointiin liittyvät tekijät tulevat ohjelmassa esille. Olisiko vielä pitänyt olla joitain muita asioita mukana, jää nähtäväksi ja mietittäväksi jatkossa? Merja miettii mm. sitä, että esimerkiksi 2. asteen opiskelijoiden ja nuorten ongelmat jäivät vähäisiksi kuvauksessa. Ohjelman arviointia tulekin tehdä vuosittain.

Hienosäättöä ja lisäyksiä voi toki tehdä myöhemminkin. Merjan mielestä myös mittareita olisi voinut vielä enemmän miettiä ja täsmentää. Nyt lähinnä erilaiset valtakunnalliset ja kuntakohtaiset tilastot toimivat seurantamittareina. Mm. näitä asioita on työryhmän mietittävä seurantajärjestelmää kehitettäessä jatkossa.

Merjan mielestä ohjelmassa on riittävästi pohjaa päätöksenteon, johtamisen ja työyksiköiden suunnitelmien pohjaksi. Keskeistä on, miten ohjelma leviää ylhäältä alaspäin, koska aina johto on vastuussa, että asiat todella mahdollistuvat ja toteutuvat. ”Työyksiköissä mietittävä (esimiehen johdolla), mitä ohjelma tarkoittaa ja miten toteutetaan itse kunkin työssä. Eli keskeistä käydä keskustelua riittävästi työyksikötasolla ja siten avata ohjelmaa ruohonjuuritasolla. Hyvinvointisuunnitelman johdanto-osan toisessa kappaleessa on määritelty, mitä lasten ja nuorten (ja perheiden) hyvinvointiohjelman tulee sisältää (lastensuojelulain mukaan). Nämä osa-alueet löytyvät meidän ohjelmasta. Eli rakenne on sen mukainen ja ohjelman tavoitteet toteutuvat siltä osin. Nähtäväksi jää, miten itse ohjelma toteutuu tavoitteissaan käytännössä”, toteaa Merja arvioinnissaan.

Mirella Pakarisen mielestä hyvinvointisuunnitelma on onnistunut hyvin ja on saanut hyvää palautettakin joka paikassa. ”Siinä on nykytila, strategiat ja toimenpiteet saatu samaan nippuun, mikä on hyvä asia. Erilaiset laatikot selkeyttävät tärkeimpien asioiden poimimista ja kuviot ovat havainnollisia. Tavoitteet on saavutettu, jos vertaa niitä eri lainsäädännöistä tuleviin tavoitteisiin ja velvoitteisiin.” Mirellan mielestä koko kaupungin yhteinen suunnitelma on hieno saavutus.

Edellä esitettyihin arviointeihin on helppo yhtyä. Mielestäni lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelma 2009 - 2013 onnistui hyvin, vaikka toki kehitettävääkin vielä on. Nyt valmistunut suunnitelma on hyvä pohja jolle tulevaisuuden hyvinvointisuunnitelmaa voi rakentaa ja kehittää. Mielestäni hyvinvointisuunnitelmassa on vahva tietopohja päätöksenteon tueksi sekä työyhteisöjen toimintasuunnitelmien ohjaamiseksi. Suunnitelman rakenne on selkeä ja se vastaa hyvin niin lastensuojelulain, nuorisolain kuin lasten, nuorten ja perheiden politiikkaohjelmankin vaatimuksiin. Niin työryhmä kuin poliittinen päätöksentekojärjestelmäkin piti lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa ja sen ulkoasua erittäin onnistuneena sekä helppolukuisena.

Erityisen onnistuneena pidän strategiataulukko osioita, jossa on selkeästi ohjeistettu millä toimenpiteillä tavoitteet konkretisoituvat sekä asetettu aikataulu ja vastuutaho. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman strategiataulukoiden pohjaa on työryhmän luvalla käytetty useiden kuntien hyvinvointisuunnitelmien laadinnassa pohjamateriaalina.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on laaja tahdonilmaisu lasten, nuorten ja heidän perheidensä palvelujen kehittämisen suunnasta. Suunnitelman mukaisesti vuosittaiset painopistealueiden tavoitteet ja toimenpiteet tulisi huomioida eri hallintokuntien talousarvioiden käyttösuunnitelmissa sekä toteuttaa käytännön päätöksenteossa ja toiminnoissa kaikilla sektoreilla. Niin eri hallintokuntien kuin kolmannen sektorin välisellä yhteistyöllä suunnitelman laadinnassa edistetään mielestäni suunnitelman toimeenpanoa. Suunnitelman käytäntöön toteuttajia ovat kaikki Pieksämäen kaupungin työntekijät johtajista ruohonjuuritason työntekijöihin. Esimiehistä on paljon kiinni se kuinka työntekijät sitoutuvat suunnitelman toteuttamiseen käytännön tasolla ja kuinka suunnitelmaa hyödynnetään omassa työssä. Työyksöiden tulisi toimintasuunnitelmia laatiessaan miettiä miten hyvinvointisuunnitelma jalkautetaan siihen työhön jota itse kukin arjessa tekee. Tämä on yksi iso haaste myös työryhmälle.

6. POHDINTA

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on valmis. Hyvinvointisuunnitelma laadittiin moniammatillisena ja poikkihallinnollisena yhteistyönä. Hyvinvointisuunnitelman tekeminen kesti huhtikuusta 2008, joulukuun loppuun 2009. Työprosessina lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tekeminen oli haastava ja mielenkiintoinen. Hyvinvointisuunnitelman tekeminen edisti ja opetti moniammatillista työtapaa, mutta samalla se kuitenkin antoi mahdollisuuden oman hallinnonalan edunvalvontaan. Mm. nuorisotyö ja sen kehittämistarpeet tuli kirjattua mielestäni hyvinvointisuunnitelmaan selkeästi. Puheenjohtajan paikka työryhmässä oli myös näköalapaikka, joka toi lisäarvoa nuorisotyölle Pieksämäellä.

Suunnitelman poikkihallinnollinen työstäminen ohjasi myös yhteistyöhön. Opin työryhmätyöskentelystä paljon ja se laajensi ajatteluani entisestään moniammatillisen yhteistyön merkityksestä ja tarpeellisuudesta kuntasektorilla. Työtä lasten, nuorten ja heidän

perheidensä kanssa ei voi tehdä vain omassa hallintokunnassa tiukasti sektorirajoja tujottaen, vaan ainut mahdollisuus tehdä työtä laadukkaasti ja tuloksellisesti, on tehdä työtä yhdessä eri hallintokuntien ja kolmannen sektorin kanssa. Laadintaprosessin aikana hahmotin eri yhteistyötahojen työnsisältöjä eri tavalla sekä sisäistin paremmin mitä eri tahojen yhteistyö nuorisotoimen kanssa on nyt ja mitä yhteistyö heidän kanssaan pitää sisällään sekä miten yhteistyötä voisi kehittää tulevaisuudessa. Samalla arvostus myös toisten tekemiseen lisääntyi.

Koen, että onnistuimme koko kuntaa koskevan poikkihallinnollisen prosessin eli hyvinvointisuunnitelman toteutuksessa hyvin ja sitä kautta saamme tulevaisuudessa aikaan mahdollisesti tarvittavia rakenteellisia muutoksia ja välineitä sekä hallintokuntien arkiikäntöihin että päätöksentekoon.

Hyvinvointisuunnitelma vastuuttaa myös kuntapäättäjiä, koska se on hyväksytty Pieksämäen kaupunginvaltuustossa ja on lain mukaan otettava jatkossakin huomioon kunnan talousarvioita laadittaessa vuosittain. Työryhmä toivookin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman lisäävän kuntapäättäjien tietämystä ja ymmärrystä lasten, nuorten ja heidän perheidensä palveluiden laadun tärkeydestä ja merkityksestä.

Pieksämäen kaupunginvaltuusto käsitteli Lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelmaa kokouksessaan 8.12.2009 § 82 ja otti sen huomioon kuntalain (L 365/1995) mukaista kunnan talousarviota ja – suunnitelmaa hyväksyessään eri vuosille. Hyvinvointisuunnitelmassa esitettiin mm. lisäresursseja henkilöstön osalta lasten ja nuorten palveluihin siten, että kaupunginvaltuusto varaisi kolmen uuden vakinaisen työntekijän eli lastensuojelun sosiaalityöntekijän, koulupsykologin ja erityisnuorisotyöntekijän palkkaamista varten määrärahan sosiaali-, koulu- ja nuorisotoimen talousarvioihin vuodelle 2010. Näin myös tapahtui. Koen, että lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma työ ja yhteinen tahtotila edes autoivat merkittävästi myönteisen päätöksen aikaansaamisessa.

Koordinoinnin, koulutusten ja seurannan kehittäminen sekä painottaminen ovat keskeisiä asioita, joita täytyy lasten ja nuorten Pieksämäki – hyvinvointisuunnitelman työryhmän jatkotyöskentelyssä edelleen kehittää. Vaikka moniammatillinen yhteistyö onkin vahvistunut, niin kuitenkin moniammatillisessa yhteistyössä, tietojen välittämisessä ja

tilastoinnissa on edelleen kehitettävääkin. Erityisesti tilastoinnin kehittäminen on tärkeää, koska sitä kautta saadaan luotettavaa tietoa lasten ja nuorten elinoloista Pieksämäellä sekä siten voidaan esimerkiksi resursseja suunnata oikein.

Tilastoinnin kehittämiseksi, Pieksämäen nuorisotoimi on mukana hankkeessa, jolle haettiin rahoitusta Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta syksyllä 2009. Hankkeessa kehitetään maakunnallista toimintamallia 7-13-vuotiaiden elinolojen seurantaan ja hyvinvoinnin edistämiseen. Hankeen tavoitteena on edistää lapsi- ja nuorisopoliittista kehittämistyötä kunnissa. Hankkeessa pyritään tukemaan lasten ja nuorten osallistumista omien elinolojensa kehittämiseen tarjoamalla työkaluja lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien toimeenpanoon ja seurantaan. Hankkeen vastuutahona on Mikkelin ammattikorkeakoulu ja mukana on myös Pieksämäen kaupungin lisäksi Mikkelin kaupunki ja JJR (Joroinen, Juva, Rantasalmi) kunnat. Hankerahoituspäätös saadaan kevään 2010 aikana.

Lasten ja nuorten ja heidän perheidensä hyvinvointi suuntautuu tulevaisuuteen ja heidän hyvinvointiin panostaminen näkyy tulevaisuuden pahoinvoinnin vähenemisenä. Hyvinvointia tukevat yhteiskunnan ja kunnan tarjoamat palvelut, sillä lapset ja nuoret tarvitsevat tukea ja huolenpitoa hyvinvointinsa turvaamiseksi. Mielestäni poikkihallinnollista varhaisen tuen palvelumallia tulisi edelleen kehittää Pieksämäellä moniammatillisessa yhteistyössä ja tavoitteena pitäisi olla, että Pieksämäen kaupunki takaa hyvinvointisuunnitelman mukaisesti kaikille Pieksämäkeläisille lapsille, nuorille ja heidän perheilleen laadukkaat peruspalvelut koko kaupungin alueella. Poikkihallinnollisen koordinaation kehittämistä varten, mielestäni tulisi perustaa lasten, nuorten ja perheiden palvelujen koordinaattorin toimi. Koordinaattorin tehtäväalueena olisi lasten- ja nuorten sekä perhepalvelujen poikkihallinnollinen ja asiakaslähtöinen koordinointi ja tiedottaminen sekä konsultointi.

Hyvinvointistrategioissa merkityksellisten, todellisuutta muuttavien yhteistyökäytäntöjen ja – rakenteiden syntyyn ei riitä kunnallisella, seudullisella eikä valtakunnallisella tasolla ”ohjelmanäkö”, joka vain uuvuttaa osallistujansa. Tarvitaan aitoa näkemyksellisyyttä, joka pitää mielemme virkeänä ja synnyttää ajattelun sekä toiminnan tahtoa. Pitkään jatkunut talouden ylivalta saattaa olla väistymässä, jolloin on mahdollista nähdä

politiikan merkitys kaikille arvokkaiden asioiden hoidossa. Niihin kuuluu hyvä huolenpito jälkeläisistä. (Bardy.M., yms. 163)

Nuorisolakiin on tulossa lakimuutos 1.7.2010 alkaen. Muutoksen myötä kuntiin tulisi perustaa moniammatillinen työryhmä, jonka tehtävänä on mm. tehostaa nuorten palveluihin ohjautumista ja palvelusta toiseen siirtymistä sekä edistää nuorten palvelujen järjestämiseen liittyvän tietojen vaihdon sujuvuutta suunnittelemalla yhteisiä menettelytapoja viranomaisten kesken.

Tämä verkosto ei käsittelee yksittäisen nuoren asioita vaan paikallistasolla yleisemmin nuorten tarvitsemien palvelujen toimivuutta. Tavoitteena on, että nuorten julkisen sektorin palvelujärjestelmässä siirrytään varhaisen tuen toteuttamiseen ja parannetaan nuorten mahdollisuuksia saada tarvitsemansa julkiset palvelut. Laissa säädetyn moniammatillisen työryhmän tehtävänä olisi myös koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioida nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi. (<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2010/02/nuorisolaki.html>.)

Mielestäni esitetty nuorisolain muutos on yhdentekevä ja emme kaipaa enää uutta lainsäädäntöä. Niin lastensuojelulaki kuin nuorisolakikin sekä eri politiikkaohjelmat ohjaavat eri alojen ammattilaisia, järjestöjä sekä eri viranomaistahoja moniammatilliseen, verkostomaiseen yhteistyöhön. Hyvinvointistrategioissakin merkityksellisten, todellisuutta muuttavien yhteistyökäytäntöjen ja – rakenteiden syntyyn tarvitsemme aitoa näkemyksellisyyttä ja ihmisten välistä vuorovaikutusta, joka synnyttää ajattelun sekä toiminnan tahtoa. Toimiva moniammatillinen yhteistyö lähtee siitä, että jokainen työntekijä tuntee ja hallitsee oman perustyönsä ja sen tavoitteet. Moniammatillisessa työssä nämä taidot annetaan käyttöön yhdessä nimetyn asian ratkaisemiseksi. Yhteistyössä toimivat pitkälti samat asiat kuin nuorten kanssa työtä tehdessä. Tarvitaan aito halu tehdä yhteistyötä, ehdotonta toisen kunnioittamista ja arvostamista sekä kykyä kuulla ja kohdata toinen ihminen. Puhumme siis vuorovaikutuksesta eri ammattilaisten, kolmannen sektorin sekä asiakkaiden eli ihmisten välillä

Kuntalaisten hyvinvointi on usein kunnan keskeinen menestystekijä vain virallisissa julkilausumissa. Kunnan vetovoima riippuu paljolti siitä, miten se hoitaa kuntalaisten

hyvinvoinnille tärkeät peruspalvelut.(Silvennoinen H., kunnallisen nuorisotyön arviointi, 113.)

Nyt valmistunut lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ei takaa, että lapset ja nuoret voivat hyvin kunnassa, mutta se on kuitenkin hyvä väline hyvinvoinnin seuraamiseksi ja palvelujen kehittämiseksi Pieksämäellä.

Liite 1, Lasten ja nuorten Pieksämäki- hyvinvointisuunnitelma 2009 -2013

7. LÄHTEET

Aaltonen K.(toim.), 2009. Nuorisolakiopas 2009. Tietosanoma Oy.

Allardt E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Werner Söderströmin Osakeyhtiön laakapaino. Porvoo.

Allianssi ja Suomen Kuntaliitto 2009. Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuusodotukset 2009. Raportti.

Allianssi 2008. Nuorisotyön yhteiskunnallinen merkitys. Nuoret ovat kunnan tulevaisuus. Diaesitys. PPT - dokumentti. Päivitetty 19.9.2008.

Autio M., & Eräranta K., & Myllyniemi S., (toim.)Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja 2008. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 84Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 38. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes) Hakapaino Oy, Helsinki 2008

Bardy M., Salmi M., ja Heino T., Mikä lapsiamme uhkaa? suuntaviivoja 2000 – luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus – ja kehittämiskeskus STAKES – raportteja 263, 2001.

Cederlöf Petri 1998, Nuorisotyön yhteiskunnallinen merkitys; Perustietoja, poimintoja ja haarukkapaloja nuorisotyöstä sekä sen asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa. NUORAN julkaisuja , Nuorisoasiain neuvottelukunta Nro 8, Helsinki 1998.

Gretschel A. (toim.), 2002, Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina, artikkeleita osallisuudesta, Suomen kuntaliitto.

Euroopan unioni 2006. Nuorisopolitiikkaa koskeva valkoinen kirja.

WWW-dokumentti. http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/youth/c11055_fi.htm. Päivitetty 8.5.2006

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P., 2005. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hoikkala T., Sell A.,(toim.)2007.Nuorisotyötä on tehtävä, menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76. Hakapaino Helsinki 2007.

<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely>. Päivitetty 7.1.2010.

<http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2010/02/nuorisolaki.html>. Päivitetty 4.2.2010

Itä-Suomen lääninhallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan toimenpideohjelma 2009 - 2011, Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja 164.

Kantola A., Kautto M., 2002. Hyvinvoinnin valinnat Suomen malli 2000 – luvulla. Sitran julkaisusarja 251. Edita Prima Oy. Helsinki 2002.

Kinnunen E., Lähteinen S., Kurkinen J., 2004. Kolme näkökulmaa hyvinvointi- strategiseen työhön. Oulu. Pohjois- Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Kuntalaki 365/1995. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Päivitetty 17.3.1995

Kuure Tapio. toim. (2001): Aikuistumisen pullonkaulat, Nuorten elinolot -vuosikirja, Nuorten elinolot -vuosikirja 2001, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Stakes.

Lapsella on oikeus osallistua, Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2008. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:20. 2008. Yliopistopaino. Helsinki.

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma. Matti Vanhasen II hallituksen politiikkaohjelmat. 2007.

Lastensuojelulaki 417/2007. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Päivitetty 13.4.2007

Moisio P., Karvonen S., Simpura J. & Heikkilä M. 2008. Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes.

Nuorisolaki 72/2006. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Päivitetty 27.1.2006.

Opetusministeriö 2007. Nuorisotyö - ja politiikka. Perustietoa nuorisotoimialasta. PDF – dokumentti.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/Liitteet/NUORISOTYÖ_JA_POLITIikka.pdf. Päivitystietoja ei merkitty.

Opetusministeriö 2007. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007-2011.

PDF- dokumentti. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisopolitikka/kehittaemisohjelma/liitteet/lapsi_ja_nuorisopolitiikan_kehittaemisohjelma.pdf.

Päivitystietoja ei merkitty.

Politiikkaohjelmat hallitustyössä - ohjelmajohtamisen uudistettu malli. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 13/2006. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia, 2006.

Raitakari S. & Vuorikangas E. (toim.), 2009, Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura julkaisuja 96.

Silvennoinen H. 2001. Kohti kunnallista nuorisopolitiikkaa, kunnallisen nuorisotyön maakuntaseminaarit 2001, Opetusministeriö, Nuorisoasian neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto.

Silvennoinen H. 2001. Kunnallisen nuorisotyön arviointi Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 15; Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 18.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2007. Hyvinvointi 2015 - ohjelma, Sosiaalialan pitkän aikavälin tavoitteita. Helsinki 2007. PDFdokumentti. http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/8E8A41EF-6FBF-4153-A81C-AF923E440F1D/0/STM2007_3.pdf.

Päivitetty 2007.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2008, Kansallinen terveyserojen kaventamisen toimintaohjelma 2008–2011.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2007:3. Hyvinvointi 2015 -ohjelma. Sosiaalialan pitkän aikavälin tavoitteita. Helsinki: Yliopistopaino.

Suomen Kuntaliitto ja Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry. Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuuden odotukset 2009. Helsinki 2009.

Suomen Kuntaliitto 2008. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa Helsinki 2008. Opas lakisääteisen suunnitelman laadintaan. Osa 1. Suunnitelman valmistelu.

Teppola Erja 2007, Lasten ja nuorten hyvinvointistrategian toimeenpano; Käsitteitä toimeenpanoa edistävästä ja estävästä tekijöistä. Pro Gradu – tutkielma, Oulun yliopisto Hoitotieteen ja terveystieteiden laitos syyskuu 2007.

Terveys 2015 – kansanterveysohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 2001:8. Kansanterveyden neuvottelukunta. Valtioneuvosto.

Valtioneuvosto 2007. Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma. PDF-dokumentti.

<http://www.valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/hallitusohjelmapainoversio-040507.pdf>. Päivitetty 4.5.2007.

Valtioneuvoston asetus nuorisotyöstä ja -politiikasta (103/2006.)

Yleissopimus lapsen oikeuksista WWW- dokumentti.

http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf. Päivitystietoja ei merkitty.

www.dialogi.fi. Päivitystietoja ei merkitty.

www.pslastensuojelu.fi. Päivitystietoja ei merkitty.

www.terveys2015.fi. Päivitetty 2007.